Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...азетэнэй 1921 оной ...тябриин 21-hээ гарана. | № 238 (18561) | 1990 оной октябриин 16, вторник | Сэн 3 мүн.

КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленумэй 1990 оной октябриин 9-нэй Тогтоол

ОРОН ДОТОРХИ БАЙДАЛ БА ЭКОНОМИКЫЕ ДЭЛГҮҮРЭЙ ХАРИЛСААНУУДТА ШЭЛЖЭН ОРУУЛАЛГАhАА УЛАМЖАЛАН ГАРАhАН КПСС-эй ЗОРИЛГОНУУД ТУХАЙ

...ПСС-эй ЦК-гай Пленум ...н доторхи байдал ба эко-... дэлгүүрэй харилсаа-... шэлжэн оруулалгаhаа ... гараhан партиин ... зорилгонуудые хаража үзөө, ... энэ амин шухала асуу-... өөрынгөө хараа бодо-... партийна комитедүүдтэ, ... организацинуудта, ... бүхы коммунистнуудта ... эрхэтэй гэжэ тоо-...

...Общество дотор полити-... ба социально-экономи-... гүнзэгы хубилалтанууд ... Үргэн ехэ де-... ябуулагдажа хэ-...

...шэнэ, түрүү юумэ ... улам бүри гүнзэ-... кризисэй оршо ... байдалда ... Ажахын холбо-... улам саашаа ехээр hан-... үйлэдбэриин ба нацио-... хэмжээн боло... Орон дотор бүхы юу-... хомхон, ... үнэ сэнгүүд дээ-... Нацинууд хоорондын ... болон тулал-... гуламтанууд hүнөөнэ-... улам ехээр ...орно. Доромжолон hан-...гын үзэгдэлнүүд олоор то-...доно, Советдэ эсэргүү ба ...змын ябуулгануудай ...дэhэн дээрэhээ Ленинэй ...нүүд эбдэгдэнэ, совет ...шэдэй хүүрнүүд hандааг-... Коммунистнуудые муу-... ба хойноhоонь мүрдэхэ ...нууд үргэдэнэ. Имэ ...нуудые эрид шууд бо-... ба зохихо гүрэнэй акт-...ые абаха эрилтэ Пленум ...

...КПСС-ые политическэ оршон ...hаа гаргаха, тэрэниие ... газаа тээ табиха гэ-... коммунизмда эсэргүү, на-... сепаратис хүсэнүү-... hэдэлгэнүүдые Пленумдэ ...дагшад эрид шууд бу-...шаана.

...КПСС-эй ЦК-гай Политбюро, ...тариат, партийна коми-... гүрэн ба общественно ... сэдьхэлтэ ба демокра-... шэнжэтэй болгохо үг ...нуудта харша имэ ...гануудта саг соогоо ёhо-... ба хариу үгэхэ, ...мунизмда эсэргүү ябуул-...тай, экстремис хүсэнүү-... hандаргахы ажал ябуул-... тэмсэл шангадхаха уял-...

...дада баталан абтаhан по-...ческэ партинууд тухай хуу-... демократида эсэргүү, хү-... эрхэнүүд тухай СССР-эй ...нуудта ба уласхоорондын ...та эрид харша ябуулга ...КПСС-эй ЦК-гай Пленум ...оно.

2. Шэлжэн оролгын үедэхи партиин, эхин организаци бү-хэнэй түрүүшын ээлжээнэй зорилго гэхэдэ, экономикын ба социально-экономическа оршон байдалые гуримшуулха талаар үсэд нэтэрүү худэлмэри, КПСС-эй XXVIII съездын политическэ хараа шугамые бэелүүлхэдэ эдэбхигүй ба хэлбэлзэхэ ябадалые дабан усадхаха болоно гэхэ.

Коммунист бүхэн партиин үзэл бодолые, Октябриин үзэл бодолые хүсэтэйгөөр, залан сэхээр эршэлэн хамгаалха, социалис нангин зорилгонуудые, ниитэ хүн түрэлтэнэй гүн баялигуудые батаар ажаллаха ёhотой гэжэ.

Имагтал ороной бүхы үнэн сэхэ демократическа хүсэнүүдэй харилсаа холбоонhоо ба суг хамтын хубилгаануудай үндэhөөр лэ мүнөөнэй байдалые hайн тээшэнь хубилгаха болохо гэжэ Пленум онсолон тэмдэглэнэ. Эрхэтэдэй ба национальна эблэрэлэй аша туhада өөhэдынгөө хүсэл оролдолгые нягтаруулха уряатайгаар ниитын бүхы хүдэлөөнэй, манай Эсэгэ ороной мүнөөнэй ба ерээдүйн байдалые үнэтэйдэ тоолодог бүхы хүнүүдтэ КПСС-эй ЦК-гай Пленум хандана.

3. Дэлгүүртэ шэлжэн оролгын гол удха хадаа социалис шэлэлгын хэмжээн соо нэн түрүүн хүнүүдэй ажаhуудалые hайжаруулга, тэдэнэй үүсхэл ба ажал ябуулгын эдэбхиие гүйсэд дүүрэнээр хүгжөөлгэ, ашаг үрэ ехэтэй ажал хэхэ эли тодо, бата найдамтай урмашуулга ба эрхэ нүхэсэлнүүдые байгуулга болоно гэжэ КПСС-эй ЦК тоолоно.

Ороной экономическа ба социально-политическэ байдалые тогтууритай болгохо хэмжээнүүд тухай, Президентдэ нэмэлтэ эрхэ түлөөлэлгэнүүдые үгэхэ тухай СССР-эй Верховно Соведэй шиидхэбэринүүдые ЦК-гай Пленум дэмжэнэ.

Түрүүшын ээлжээнэй зорилго гэхэдэ, ойрын сагта хэрэглэмжын дэлгүүр дээрэхи байдалые хубилгаха, түрүүшын хэрэглэмжын эд бараанай дутагдалые усадхаха хэрэг болоно. Арадай депутадуудай Соведүүдтэ, засагай гүйсэдхэхэ зургаануудта хүдэлдэг коммунистнууд хүн зониие эдеэ хоолоор хангалгые hайжаруулгада, ургуулhан ургаса хуряалгаяа түгэсхэхэ талаар бодото туhаламжа үзүүлгэдэ, транспорт дээрэ, худалдаа наймаанда гурим журам тогтоолгодо шэглүүлэгдэhэн хойшолуулашагүй хэмжээнүүдые бэелүүлгэ түргэдхэхэ ёhотой. Ажахын эзэн буса ябадалай ба засагаа хэтэрмээр хэрэглэлгын түлөө бүхы зиндаагай хүтэлбэрилэгшэдhээ эрилтээ улам шангадхаха хэрэгтэй гэжэ КПСС-эй ЦК тоолоно. Эдэ зорилгонуудаар хуули hанамжалан гаргаха партиин эрхые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхыень, арадай депутадуудай Соведүүдтэ КПСС-эй политическэ хараа шугамые эдэбхитэйгээр ябуулхыень коммунист-депутадуудые Пленум уряална.

Орон доторхи оршон байдалые түргөөр тогтууритай болгохо зорилгоор коммунистнуудай, партийна организацинуудай эмхидхэлэй ба идхалгын хүдэлмэри эрхилхын тула дурадхалнуудые зохёон табиха хүдэлмэриин бүлэгүүдые КПСС-эй ЦК-гай саг үргэлжын комиссинуудтай хамта байгуулхыень КПСС-эй ЦК-гай Секретариадта даалгаха.

Ажахын холбоонуудые hайжаруулха, хэлсээнэй журам сахиха, бюджедэй дутагдалые усадхаха, мүнгэнэй эрьесые бэхижүүлхэ талаар правительствын зургаануудай ашаг үрэтэй ябуулгануудые хэхэ эрилтэ КПСС-эй ЦК табина. Экономическа ба социальна эгээл хурса асуудалнуудые шиидхэлгэдэ 1991 оной түсэб ба бюджет зорюулагдаhан байха ёhотой.

Тогтоогдоhон гуримай ёhоор СССР-эй Верховно Соведтэ дурадхалнуудые оруулхын тула 1991 оной ороной түсэбэй ба бюджедэй проектнүүдые шэнжэлжэ үзэхыень Социально-экономическа политикын талаар КПСС-эй ЦК-гай саг үргэлжын комиссида даалгаха.

Хонжоо наймаантай, улам үргэдэжэ байгаа гэмтэ ябадалтай, экстремис үзэгдэлнүүдтэй тэмсэлэй талаар эрид шууд хэмжээнүүдые абахыень КПСС-эй ЦК правительствые уряална. Хуули ёho хадаа орон доторхи оршон байдалые тогтууритай болгохо гол эрхэ нүхэсэл болохо ёhотой.

4. Зөөриин түхэл янзануудай олон байхын, олон түхэлтэй экономикын, дэлгүүрэй инфраструктурые бүридүүлгын түлөө КПСС-эй ЦК-гай Пленум оролдохо байна.

Предприятинуудые гүрэнэй мэдэлhээ гаргаха элдэб ондоо түхэл янзануудые дэмжэхэ зуураа, зөөриин хамтын түхэл янзанууд булюу байдалтай байха ушартай гэжэ КПСС-эй ЦК тоолоно.

Колхозууд, совхозууд, таряашанай ба хубиин ажахынууд, кооперативууд болон ассоциацинуудай хүгжэхын тула экономическа адли тэгшэ эрхэ байдал байгуулагдаха ёhотой. Газарые үмсын зөөри болгожо үгэхэ гү, али худалдаха бодолые КПСС-эй ЦК-гай Пленум дэмжэнэгүй.

5. Дэлгүүрэй харилсаанда шэлжэн оролгын социальна хойшолон тухай асуудал — залан сэхэ удха шанартай асуудал мүн. Дэлгүүртэ шэлжэн оролгын бүхы экономическа, социальна болон политическэ хойшолонгуудые али бүхы талаhаань хаража үзэхэ, уридшалан тухайлха, энэ эрид эрьелтын үедэ заатагүй үзэгдэхэ хохидол хойшолонгуудые эгээл бага болгохо гэзшэ тон шухала удха шанартай гэжэ Пленум тоолоно.

Хүн зониие ажалаар дүүрэн хангалтада, хүдэлмэригүйдэлгые hэргылхэ, хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ, шэнээр hургаха ба ажалда оруулха гүрэнэй нэгэн ниитэ системэ байгуулгада шэглүүлэгдэhэн хойшолуулашагүй хэмжээнүүдые нютаг нютагтаа арадай депутадуудай Соведүүд, правительство болон засагай гүйсэдхэхэ зургаанууд абаха ёhотой гэжэ КПСС-эй ЦК тоолоно. Обществын ажабайдалдахи тэдэнэй үүргые хараадаа абажа, эхэнэрнүүдые социальна талаhаань хамгаалгые лаб хангаха тодо hонор, ойлгосотой хэмжээнүүд хэрэгтэй. Хүн эсной багаар хангалдадаг бүлэгүүдые, илангаяа пенсионернүүдые, инвалидуудые, залуушуулые, олон үхибүүдтэй бүлэнүүдые дэмжэхэ хэрэгтэй. Үнэ сэнгүүдые, илангаяа түрүүшын хэрэглэмжын эд бараануудай, гүрэнэй талаhаа гуримшуулха хэмжээнүүд, мүнгэнэй үнэ сэнгэй доошололгоhоо хамгаалха хэмжээнүүд хэрэгтэй болоно. Энэ талаар партийна организацинууд өөрынгөө хүсэл оролдолгые профсоюзуудтай, ниитын бусад эмхинүүдтэй нэгэдүүлхэ зэргэтэй.

Зохихо хуули гаргаха талаар дурадхалнуудые зохёон табихыень Социально-экономическа политикын талаар, Эхэнэрнүүдэй ба гэр бүлын асуудалнуудай талаар, Залуушуулай политикын талаар КПСС-эй ЦК-гай комиссинуудта Пленум даалгаба.

Соёл болбосоролые, оюун бодолой бусад hалбаринуудые мүнгэ зөөри ололгын шэнжэтэй болголгодо, эрдэмдэ, hуралсалда, соёлдо мүнгэ зөөри hомололгые бага болголгодо парти эрид эсэргүүсэдэг байха.

6. Бүрин эрхэтэ байлга ба өөhэдыгөө тодорхойлго тээшэ ороной арадуудай эрмэлзэхэ ябадалые дэмжэхэ зуураа, КПСС-эй ЦК-гай Пленум бүрин эрхэтэ гүрэнүүдэй нэгэн ниитэ Союзай аша туhые залан сэхээр баримтална, нацинууд хоорондын зүришэлдөөнүүдые үргэдхэдэг, экономикын хүндэ хүшэр байдалые улам муудхаадаг, манай гүрэниие hандаргажа байгаа националис-шовинис ба сепаратис ябуулгануудые эрид шууд буруушаана.

Имэ эрхэ байдалда шэнэ Союзна хэлсээнэй үндэhэ hууринуудые зохёон табилгые ба зүбшэлгые удаарулга хадаа эгээл ехэ хохидолдо хүргэжэ болохо.

Шанараараа шэнэ Союзай эмин шухала үндэhэ hуури болохо нэгэн ниитэ союзна дэлгүүрые бүридүүлгэ хадаа шухалын шухала удха шанартай гэжэ ЦК-гай Пленум тоолоно. Союзай хажууда бүрин эрхэтэ республиканууд хадаа дэлгүүрэй харилсаануудые гүрэнэй талаhаа гуримшуулгын адли тэгшэ эрхэтэй эзэд байха ёhотой.

Нэгэн адли ниитэ союзна мүнгэн hангай, банкын ба тамуужанай системэ байха, үнэ сэн тогтоолгын ба налогуудай зүбшэгдэмэл политика бэелүүлэгдэхэ ушартай гэжэ Пленум тоолоно. Союзна түб хадаа ороноо хамгаалха хүсэ шадал байлгахын, гадаадын политика бэелүүлхын, Союзай гүрэнэй аюулгүйе хамгаалхын, энергетическэ, транспортна, экологическа асуудалнуудые комплексно гуримаар шиидхэхын, эрдэмэй, hуралсалай ба соёлой hалбаринуудые хүгжөөлгые таарулан ябуулхын тула хэрэгтэй болоно.

7. Дэлгүүрэй харилсаануудые бодото дээрэнь хүгжөөлгэдэ эдэбхитэйгээр туhа хүргэхыень, дэлгүүр хадаа ороной, обществын энэ кризисhээ гараха арга зам, ажалшадай материальна hуудал байдалые дээшэлүүлхэ арга боломжо, хүдэлмэрилэгшэдые үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдhээ hанаанhаа абажа холодуулгые усадхаха арга гэжэ олониитэдэ хэлбэришэгүйгөөр ойлгуулхыень партийна комитедүүдые, коммунистнуудые КПСС-эй ЦК-гай Пленум уряална.

Партийна hуралсалай эмхи зургаануудта, партийна пропагандада болон мэдээсэлэй хэрэгсэлнүүдтэ экономическа hуралсалай эмхидхэл ба удхыень шэнэлэн хубилгахыень КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо, Секретариадта, союзна республиканууд Компартинуудай ЦК-нуудта, партиин республиканска, хизаарай болон областной комитедүүдтэ Пленум даалгана.

Дэлгүүрэй харилсаануудай асуудалнуудаар партийна пропаганда болон ниитэ-политическэ хүдэлмэриие мэдээсэлээр хангалтые hайжаруулха хэмжээнүүдые зохёон табижа, бэелүүлхыень КПСС-эй ЦК-гай Үзэл сурталай комиссида ЦК-гай Пленум даалгаба. Дэлгүүрэй экономикын талаар материалнуудые олониитэ уншэгшадта зорюулжа ходо гарадаг хэблэлнүүдтэ толилхо, амяарaa хэблэл болгожо гаргаха. Нютагуудта идхалгын хүдэлмэри ябуулхадань туhа хүргэхын тула эрдэмтэдэй ба бодото хүдэлмэрилэгшэдэй дундаhаа түгэс мэргэжэлтэй мэргэжэлтэдые эльгээхэ.

8. Партийна олониитын бүрин гүйсэд засагай гол эрхэ нүхэсэл болохо партиин эхин организацинуудай үүргэ дээшэлүүлхэ талаар хэмжээнүүдые зохёон табижа, бэелүүлхыень Партийна эхин организацинуудай ажал ябуулгые шэнэлхэ талаар КПСС-эй ЦК-гай комиссида даалгаха. Союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нууд, партиин республиканска, хизаарай, областной, окружной, городской, районно комитедүүд өөhэдынгөө бодото хүдэлмэридээ экономическа шэнэ харилсаануудай ба ажахы эрхилэлгын түхэлнүүдэй тогтонижолгодо коммунистнуудай бүтэмжэтэй hайн үүсхэлнүүдтэ түшэглэхэ, энэ хүдэлмэри ябуулхадаа эрдэмтэд болон мэргэжэлтэдэй эдэбхитэй харилсаа тогтоохо, партиин ухаан бодолой хүсэ шадалые дүүрэн хэмжээгээр хэрэглэхэ ёhотой.

КПСС-эй эхин организацинууд түшаа хуулида харша ябуулгануудые, зарим предприятинууд дээрэ парткомуудай ажал ябуулгые хорихо ушарнуудые Пленум буруушаана. Совет хуулинуудай бүхы хүсые хэрэглэн, КПСС-эй ЦК коммунистнуудые, партийна эдэбхитэдые эрид шангаар хамгаалха юм.

9. Дэлгүүртэ шэлжэн ороходо КПСС-эй политикые тон зүбөөр, үнэн сэхээр харуулха, общество дотор эрхэтэдэй ба национальна эблэрэлэй оршон байдалые байгуулха, зохёон байгуулхы ажал хэхэ, журам ба гурим hайжаруулха хүсэл бодол нэбтэрүүлхэ уряатайгаар олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ КПСС-эй ЦК-гай Пленум хандана. Партийна хэблэлые дэмжэхэ ба бэхижүүлхэ талаар хэмжээнүүдые хаража үзэхыень КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо, Секретариадта даалгаха.

Ниитын-политическэ эмхинүүдэй зөөритэй байха, мүнгэн hангай-ажахын ажал ябуулга эрхилхэ арсашагүй эрхэтэй байха ябадалые Пленум баримтална, КПСС-эй зөөридэ али али болохоор гар хүрэхэ ябадалые эрид буруушаана.

* * *

КПСС-эй XXVIII съездын найруулан дэбжүүлhэн социалис шэлэлгын, интернационализмын, демократиин болон энэрхы сэдьхэлэй үзэл бодол баримталан нэгэдэхыень коммунистнуудые, ороной бүхы эрхэтэдые КПСС-эй ЦК-гай Пленум уряална.

Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй сесси

Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй сесси үсэгэлдэр, октябриин 15-да, хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ.

Сесси «Буряадай ССР-эй арадай депутадуудай статус тухай» Хуулиин проектые зүбшэн хэлсэлгэ үргэлжэлүүлээ. Арадай депутадууд В. В. УСТИНОВ, Д. Ц. БУДАЕВ, Ю. А. АВДЕЕВ, И. Т. ПАВЛОВ, О. Б. ХОМУТОВ, Ю. Ф. ЕФРЕМОВ, Р. Н. ИВАНОВ, А. И. ВОРОТНИКОВ, А. Я. ЛАЗАРЕВ, М. Х. РАГИМОВ, Д. Т. ЦЫРЕМПИЛОВ, А. И. КАСЬЯНОВ, А. П. ШАПИРО, Г. М. ПЧЕЛИНЦЕВ, В. М. БЕЛОУСОВ, А. П. ПОКАЦКИЙ, Ю. П. СЕДОВ, Л. А. СМОЛИНА, Б. Н. ПАВЛОВ, В. Ч. ЦЫРЕНЖАПОВ, Э. И. ЯКОБИ, М. Д. АНГАРХАЕВ, М. В. РЮТИН, В. Л. ЦЫРЕНОВ, В. Б. САГАНОВ болон бусад түс асуудалаар hанамжа дурадхалнуудаа хэлэбэ.

Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов соёлой министрээр Н. Ю. Мадуевые, худалдаа наймаанай министрээр М. Х. Харанутовые баталхые сессидэ дурадхаба. Эдэ кандидатурануудые зүбшэн хэлсэлгэдэ арадай депутадууд Ю. П. СЕДОВ, А. Л. ГУСЕВ, Н. П. ОЛЕННИКОВ, В. Ф. КАЛАШНИКОВ, Г. А. ДОЖДИКОВА, А. В. ТИТОВ, М. В. МИХАЛЕВ, В. В. УСТИНОВ, О. Б. ХОМУТОВ хабаадаа.

Арадай депутадуудай олоной дуугаар соёлой министрээр Н. Ю. МАДУЕВ, худалдаа наймаанай министрээр М. Х. ХАРАНУТОВ томилогдобо.

Удаань сесси «Нютагай Соведүүдэй арадай депутадуудай статус тухай» Хуулиин проект зүбшэн хэлсээд, түс Хуулиин үндэhэ hууринуудые баталан абтаба.

Сесси дээрэ Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй байгууламжа тухай асуудалаар Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. В. САРЖАНАЙ элидхэл зүбшэгдөө.

Россин Совет Федеративна Социалис Республикын Хуули

«ЭКОНОМИЧЕСКА РЕФОРМО БЭЕЛҮҮЛХЭ ҮЕДЭ АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ СОВЕДҮҮДЭЙ БА ГҮЙСЭДХЭХЭ ЗУРГААНУУДАЙ ХООРОНДОХИ ХАРИЛСААНУУД ТУХАЙ»

РСФСР-эй Верховно Совет, социально-политическэ оршон байдалые тогтууритай болгохо, хуули ёho, гурим журам бэхижүүлхэ ба демократи хүгжөөхэ гэhэн өөрынгөө хүсэл эрмэлзэлые батадхан, РСФСР-эй гүрэнэй засагай ба хүтэлбэрилгын зургаанудай байгуулалтын ажал ябуулгые гуримшуулха хэрэгтэй гэжэ онсолон тэмдэглэнэ.

Экономическа реформо ашаг үрэтэйгөөр бэелүүлхэ, шиидхэбэринүүдые баталан абаха ба гүйсэдхэхэ талаар бээ бээ дабталгые усадхаха зорилгоор РСФСР-эй Верховно Совет **ингэжэ тогтооно:**

Статья 1. РСФСР-эй Конституци болон РСФСР-эй Хуулинууд РСФСР-эй бүхы газар дээрэ гүрэнэй ба ниитын зургаануудаар, тушаалта хүнүүдээр ба эрхэтэдээр уялгата ёhоор дүүргэгдэхэ ёhотой.

РСФСР-эй бүридэлдэ ородог республикануудай конституцинууд болон хуулинуудые түс түс республикануудай газар дээрэ гүрэнэй ба ниитын зургаанууд, тушаалта хүнүүд ба эрхэтэд уялгата ёhоор дүүргэхэ ёhотой.

Экономическа реформо бэелүүлгын үедэ, хэрбээ республикын хуулиин РСФСР-эй хуулитай алгасалгатай байгаа hаань, Федеративна хэлсээгээр ондоо гуримай хараалагдаагүй байгаа ушарта, РСФСР-эй Хуули хэрэглэгдэхэ зэргэтэй. РСФСР-эй бүридэлдэ ородог республикын гүрэнэй засагай дээдэ зургаан республикын хуулида зүришэhэн РСФСР-эй хуулиие шэнээр хаража үзэхыень РСФСР-эй Арадай депутадуудай съездэдэ гү, али РСФСР-эй Верховно Соведтэ дурадхаха эрхэтэй. РСФСР-эй Арадай депутадуудай съездэдэ гү, али РСФСР-эй Верховно Соведтэ хандалга хадаа РСФСР-эй хуулиин актын хүсые тогтоожо шадахагүй.

Статья 2. Хэрбээ тэдэ РСФСР-эй гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай Декларацида, РСФСР-эй хуулиин бусад актнуудта зүришэдэггүй байгаа hаа, ССР Союзай хуулиин болон бусад актнуудай нормонууд РСФСР-эй газар дээрэ хэрэглэгдэдэг.

Статья 3. Арадай депутадуудай хизаарай, областной, автономито областьнуудай, автономито округуудай, районно городской, городтохи районно поселково болон сельскэ Соведүүд, экономическа реформо бэелүүлгын үедэ арадай депутадуудай элдэб шатын Соведүүдэй ба гүйсэдхэхэ комитедүүдэй хоорондохи харилсаануудта бии болоhон асуудалнуудые шиидхэхэдээ, РСФСР-эй Конституци ба РСФСР-эй хуулинууд дотор бэшэгдэhэн шиидхэбэринүүдэй ба тооссолгын уялгата гол ёhонуудые хүтэлбэрилгэ болгохо ёhотой.

Тэдэнэй эрхэ мэдэлэй хэмжээн соо абтаhан арадай депутадуудай дээдэ тээнь байhан Соведүүдэй, тэдэнэй гүйсэдхэхэ зургаанудай шиидхэбэринүүд хадаа доодо тээнь байhан арадай депутадуудай Соведүүдтэ ба тэдэнэй гүйсэдхэхэ зургаануудта уялгата юм. Нютагай өөhэдыгөө хүтэлбэрилгэ тухай РСФСР-эй Хуулиин баталан абтатар арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй эрхэ мэдэл РСФСР-эй хуулинуудаар, мүн тэрэшэлэн элдэб шатын арадай депутадуудай Соведүүдэй хоорондохи хэлсээгээр тодорхойлогдодог байха. Гүрэнэй засагай ба хүтэлбэрилгын нютагай зургаанудай, хүсэндөө байhан хуулида зохихогүй, шиидхэбэринүүд РСФСР-эй Конституциин 143-дахи, 149-дэхи статьянуудаар хараалагдаhан гуримаар болюулагдажа болохо.

Статья 4. Арадай депутадуудай Соведүүдэй даалгабаряар тэдэнэй Президиумууд сессинүүдэй хоорондохи үедэ, гансал Соведэй эрхэ мэдэлдэ үгтэhэн асуудалнуудhаа бэшээр, арадай депутадуудай Соведүүдэй эрхэ түлөөлэлгэнүүдые бэелүүлхэ эрхэтэй.

Гүйсэдхэхэ комитедүүдэй үдэр бүриин ажал ябуулгада арадай депутадуудай Соведүүдэй президиумүүд хамаарал саха эрхэгүй.

Статья 5. РСФСР-эй болон РСФСР-эй бүридэлдэ ородог республикануудай хуулиин актнуудые тушаалта хүнүүдэй зорюута дүүргэхэгүй ябадал, хэрбээ гэмтэ ябадал хэhэн гэжэ мэдэрэгдээгүй hаа, сүүдэй гуримаар тохогдодог 500-hаа 10 мянга хүрэтэр түхэригэй япа түлэхэ захиргаанай харюусалгада хабаадуулагдаха. Захиргаанай хэрэг эхилэлгэ прокуророй тэрэнэй өөрынь үүсхэлээр, мүн РСФСР-эй арадай депутадай гү, али арадай депутадуудай нютагай Соведэй арадай депутадай үүсхэлээршье абтаhан тогтоолоор зуур-шалан эхилэгдэдэг ба 15 үдэрэй болзорто сүүдээр харагдадаг байха.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ Б. Н. ЕЛЬЦИН.
Москва, РСФСР-эй Соведүүдэй байшан,
1990 оной октябриин 10.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Тогтоол

«ЭКОНОМИЧЕСКА РЕФОРМО БЭЕЛҮҮЛХЭ ҮЕДЭ АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ СОВЕДҮҮДЭЙ БА ГҮЙСЭДХЭХЭ ЗУРГААНУУДАЙ ХООРОНДОХИ ХАРИЛСААНУУД ТУХАЙ» РСФСР-эй ХУУЛИИЕ ХҮСЭНДЭНЬ ОРУУЛХА ТУХАЙ

РСФСР-эй Верховно Совет **ингэжэ тогтооно:**

1. «Экономическа реформо бэелүүлхэ үедэ арадай депутадуудай Соведүүдэй ба гүйсэдхэхэ зургаанудай хоорондохи харилсаанууд тухай» РСФСР-эй Хуулиие баталан абhан сагhаань хойшо хүсэндэнь оруулха.

2. «СССР-тэхи нютагай өөhэдыгөө хүтэлбэрилгын ба нютагай ажахын юрэнхы үндэhэ hууринууд тухай» СССР-эй Хуулиин 6-дахи статьягай 3-дахи пунктын 2-дохи хубиин хүсые РСФСР-эй газар дээрэ тогтоохо ба тэрэниие болюулха тухай дурадхал СССР-эй Верховно Соведтэ оруулха.

3. РСФСР-эй бүридэлдэ ородог республикануудай Верховно Соведүүд, арадай депутадуудай нютагай Соведүүд тэдэнэй гүйсэдхэхэ зургаанудай зүгhөө хүдэлмэриин бодото байдалай үедэ предприятинуудай, нэгэдэлнүүдэй, организацинуудай ажахын ажал ябуулгада хуули бусаар хамааралсалгые болюулха. Ажахын харилсаануудые түргэн тогтууритай болгохо зорилгоор арадай депутадуудай Соведүүд болон тэдэнэй гүйсэдхэхэ зургаанууд предприятинуудтай, нэгэдэлнүүдтэй, организацинуудтай өөhэдынгөө харилсаануудые хүсэндөө байhан хуулиин ба баталагдадаг хэлсээнүүдэй үндэhөөр байгуулха ёhотой.

4. Бүхы шатын арадай депутадуудай Соведүүдэй арадай депутадууд, хуули гүйсэдхэлгые хинаха зуураа, тодорхой хэрэгүүдые сүүдүүдэй хаража үзэлгэдэ хамааралсаха эрхэгүй.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ Б. Н. ЕЛЬЦИН.
Москва, РСФСР-эй Соведүүдэй байшан,
1990 оной октябриин 10.

«Ургаса хуряалга—90»

НАРАТА ҮДЭРНҮҮДЫЕ hАМБААШАЛАН

...үр бодоходо, хадын ... саhан унашанхэй, на-... гарахада, холоhоо сай-... харагдана. Газаа гансата ... амин унанхай, намарай ... ерэhые мэдүүлнэ. ...hүниндөө багахан ной-...саhан ороо. Тиимэhээ би-...hөө хойшо полидоо га-..., унагааhан баалнуудаа суглуулжа эхилээбди. Ингэжэл нарата үдэрнүүдые hамбаашалжа, ургасаяа хуряаха баатай болонобди. Ургаса мүнөө жэлдэ муу бэшэ. Гэбэшье тарямнай гол түлэб хэбтэшэнхэй. Мүнөө үедэ абажа шадаагүй hаамнай, ороohониинь унажа, ехэ ургаса гээхэмнай,— гэжэ арендна аргаар ажалладаг «Рассвет» колхозой тараан ажалай бригадын бригадир Николай Алексеевич Нестеров хэлээ hэн.

Түс бригада бүхы дээрээ 1500 гектар газар, хэрэгтэй техникэ даажа абанхай. Тэрэнэйнгээ мянгаад гектарта тарилга хэнхэй. Гол түлэб шэнииеэ, обёос, олон жэлэй ногоон юм. Минии иишэ ябахада, арба гаран хоногой туршада гурбан зуу гаран гектарай шэниисэ хуряагдаад байгаа hэн.

Бригадада оройдоол долоон механизатор хүдэлдэг. Булта хэзээдэшье бээ бээсэ hэлгэжэ шадаха зонууд юм. Мүнөө үедэ бии байhан бүхы дүрбэн комбайнуудынь хүдэлгэгдэнэ.

— Хуряаhан полиимнай ургаса муу бэшэ гэжэ тоолохо байнабди. Гектарай 18 центнер ороohон абтана. Зарим газарта бүри ехэшье ургаса абтаа. Колхозтоёо хэhэн хэлсээнэй ёhоор, гектарай 16 центнер ороohо суглуулха уялгатай зомди. Харин бүхыдөө 8 мянган центнер ороohо абаха түсэбтэйбди. Минии hанахада, энэ даабари үлүүлэгдэхэ. Сагай уларилай тогтоо hаань, hайн бэлэй,— гэжэ Николай Алексеевич нэмэбэ.

Поли дээрэhээ тараан эндэхи тоог дээрэ сэхэ асарагдажа сэбэрлэгдээд, колхозойнгоо амбаарта тушаагдадаг юм. Тиихэдээ бригадын гэшүүд өөhэдынгөө хүсөөр энэ хүдэлмэри хэнэ. Жолоошодhоо бэшэ хүнүүдые тэдэ хажуу тээhээ огто хабаадуулдаггүй байна.

М. САНДАНОВ.

Бэшүүрэй район.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Комбайнернууд И. И. Сафонов, С. Г. Бессмольный гэгшэд. Дүүрэн бункерhаа тараан автомашинада тээгдэнэ.

АВТОРАЙ ФОТО.

Дэлгүүрэй экономико: бодомжонууд, хараа шэглэлнүүд

«ХАЛААҺА ТАБИЛГАН» ХАНАСАТАЙ БЭШЭЛ...

1.

Хүн зониие социальна талаһаа хамгаалалта олон жэлэй туршада иимэ байгаа: гол түлэб хүн зоной зарим хубиин ажабайдалай хэмжээе түбэй ёһоор һайжаруулхаар абтаһан саг зуурын алибаа хэмжээнүүд һэн. Ядуу байдалда ороһон эрхэтэдтэ өөрсэ янзын, хойшолуулашагүй туһаламжа үзүүлгэ мүн лэ эндэ оролсоно. Эдеэ хоолой зүйлнүүдтэ, хүүгэдэй, хүгшэрһэн зоной эд хубсаһанда, гэр байрада, эрдэм һуралсалда, элүүрые хамгаалгада, соёлой-элүүржүүлхы хэмжээнүүдтэ дотаци-мүнгэн үгтэдэг байгаа. Иимэ хандалгые өөрсэ янзаар **«халааһа табилган»** гээд нэрлэжэ болохо юм. Теэд энэ ушарта социальна «бүд» саг үргэлжэ хахардаг, шуурадаг шуу.

Социальна хамгаалалтые түбэй ёһоор гүрэнэй зүгһөө хүтэлбэрилгэ хадаа хэмжээнүүдэйшье, мүн мүнгэ зөөри һомелолгын талааршье урягагай шэнжэтэй юм.

Ямар юумэн үлэнэб — тэрээгээр лэ арадай ажабайдал һайжаруулхые һэдэхэдэ, ажал хэхэ шадалгүй зониие материальна талаһаа дэмжэхэнь бэрхэтэй бологдоно гээшэ.

СССР-эй Госкомстадай 1988 оной баримтануудаар абаад харахада, үгытэй байдалһаа бүри ядуугаар 41 миллион хүн гэхэ гү, али хүн зоной 14,5 процентнь ажаһуужа байгаа. Буряадай АССР-тэ эдэ тоонууд тус тустаа 116,7 мянган ба 11,2 процент болоно.

Һая үнгэрэгдэһэн шэлэгдэмэл шэнжэлгэнүүдэй баримтануудые абаад үзэе. 1990 оной түрүүшын хахадта хүдэлмэришэдэй ба алба хаагшадай 266, колхознигуудай 402 бүлын бюджет шэнжэлхэдэ, хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай бүлын гэшүүн бүхэндэ доход — 158, колхознигуудай — 116 түхэриг болоно. Доход гол түлэб салин хүлһэнһөө бүридэнэ, энэнь 87,8 процент юм. Мүнгэн гаргашануудые абаад үзэбэл, гаргашануудай эхэнхи хубинь эдеэ хоолой бэшэ эд бараанда тудана: хүдэлмэришэдэй ба алба хаагшадай — 36, колхознигуудай — 40 процент; хоёрдохи һуурида — эдеэ хоол тус тустаа: 26 ба 23 процент.

Гүрэнэй секторто розничнэ сэнгүүдые дээшэлүүлхэ талаар правительствын хараа шэглэлнүүдые даган, колхоздо дэлгүүр мүн лэ үнэ сэнгүүдые хубилгаба. РСФСР-эй Госкомстат колхозно дэлгүүртэ шэнжэлгэ хэхэдээ, нёдондоной эдэ үеынхидэ орбол дэлгүүр дээрэ үнэ сэнгүүд дундаа зэргээр 29, тэрэ тоодо ургамалай продуктда — 23, мал ажалайхида — 29 процентээр дээшэлээ гэжэ тодорхойлоо. Предприятинуудай бэеэ даанги байдалда орожо байхада, саг зуурын, сезонно, хэлсээнэй сэнгүүдые хэрэглэлгэ үргэдэнэ. Кооперативуудай, хубиин ажал ябуулга эрхилдэг хүнүүдэй үйлэдбэрилдэг эд бараан худалдаа наймаанда ехэ болоно. Иимэ эд бараанда үнэ сэн эрилтэ хэрэглэмжын ба дурадхалай нүлөөн доро бүрилдэнэ бшуу. Хүнүүдэй ажабайдал үнэтэй болоно, түхэригэй сэн доошолно.

Һаянай шэнжэлгэнүүдэй үндэһөөр мүнгэнэй гаргаша һара соо дундa зэргээр хүдэлмэришэдэй ба алба хаагшадай бүлын гэшүүндэ — 141 түхэригтэ, колхознигуудай бүлын гэшүүндэ — 90 түхэригтэ хүрөө.

Ажаһуухын тула адагынь хэды гаргаша хэрэгтэйб гээд эндэһээ согсолжо үзэбэл, 120—130 түхэриг болоно. Хэрбээ эдеэ хоолой ба эдеэ хоолой бэшэ эд бараанай розничнэ гүрэнэй сэнгүүдэй дээшэлхые харaада абаа һаа, ажаһуудалда мүнгэн бүри ехэ хэрэгтэй болохо бшуу.

Дэлгүүрэй экономикын һайн талын нүлөөһөө гадна хохидолто хойшолонгынь олон байха. Ажалгүйдэлгэ, үнэ сэнгүүдэй дээшэлэлгэ, мүнгэнэй үнэ сэнгэй буурaлга — энээнһээ уламжалан хүн зоной ажабайдалай хэмжээн доошолхо болоно. Илангаяа пенсионернүүд, студентнүүд, багаар хангагдаһан, бага салин хүлһэнтэй хүдэлмэришэд ба алба хаагшад ядаруу байдалда орохо. Ушар иимэһээ социальна хамгаалалтын гурим гүйсэд хүсэндөө орохо ёһотой. Юуб гэбэл, «дэлгүүр» гээшэмнай бүхы хүн зондо хабаатай ха юм.

1989 оной статистическэ тоо, баримтын ёһоор, 1988 ононойхидо орходоо айл бүлын гэшүүн бүхэнэй эдеэ хоолой бэшэ эд бараа худалдан абалга 12 процентээр дээшээ болоо. Хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай гэр бүлэнүүд бэлэн хубсаһа, малгай, дотор хубсаһа — 10, гутал — 12, мебель, гэр тойронгой эд зүйлнүүдые — 19, трикотаж хубсаһа — 15, барилгын материалнуудые — 20 процентээр үлүүгээр худалдан абаа гэжэ элирээ.

Орон доторнай, мүн манайшье республикада һүүлэй 2—3 жэлэй туршада социальна байдал шэнжэлээд үзэхэдэ, хүн зоной диилэнхи олоной доходой ургалта ажабайдалай хэм хэмжээнэй дээшэлэлгэһээ хойнотоно. Ушар иимэһээ дэлгүүрэй харилсаануудта ороходоо, ажабайдалай таарүү эрхэ байдал алдахагүйн тула социальна хамгаалалтын хэмжээнүүдые абаха шухала. Энэ талаар правительстводa тусхай хараа шэглэл зохёон табигдажа байнхай. Саг зуурын хэмжээнүүдтэ үндэһэлхэ бэшэ, ямар нэгэн социальна хойшолуулашагүй туһаламжа тухайшье хөөрэлдөөн бэшэ, харин хоорондоо холбоотой, экономическа, эрхэнүүдэй ба социальна талаар Хууляар баталагдаһан хангалтанууд тухай эндэ хэлэгдэнэ.

Нэн түрүүн гүрэн түрэ ажаллаха эрхэ хүндэ олгоно гээшэ. Гэхэ зуура экономикын удаан, экстенсивнэ хүгжэлтын үедэ бодото хэрэглэмжэһээ холо үлүү хүдэлмэришэн хүсэн бии байгаа. Харин экономическа шэнэ эрхэ байдалда ажалай ямар нэгэн һуури юрэл ээлхэ бэшэ, харин ашаг үрэтэйгөөр хүдэлхэ ёһотой ха юм. Уламжалан, ажалай дэлгүүр бии болохо. Хүдэлмэришэн хүсэндэ эрилтэ ба дурадхалай зохилдолгоор энэ дэлгүүр гуримшуулагдадаг байха. Тиимэһээ «ажаллаха эрхэ» гэһэн ойлгосодо шэнэ хандаса хэрэгтэй.

Ажалгүйдэлгые хуулита болгохо гэһэн һэдэлгэ эндэ үгы. Хүнэй саг зуура саг үргэлжын ажалгүй байгаа һаань, Конституцитай зүришэлдэһэн удхатай болоно. Тиимэһээ ажалгүйдэлгые һэргылхэ, хүдэлмэрээр хүниие түргэнөөр хангахын тула гүрэнэй органууд оролдохо ёһотой.

Хүндэ бэрхэтэй байдалда гүрэн түрэ орхихогүй гэһэн олоной найдал харюулха хэрэгтэй. Гэхэ зуура ажалда орохо һанаатай хүндэ өөртэнь ехэ эрилтэнүүд табигдаха: хүдэлмэри хэзээ үгэхэб гээд һанаа амар хүлеэжэ һуухагүй, харин мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ, шэнэ мэргэжэл олохо талаар оролдохо ёһотой.

СССР-эй ба союзна республиканудай СССР-эй Верховно Советдэ оруулһан «Хүн зоной ажалаар хангагдадаг тухай» проекттэй зохилдуулан мүнөө жэл ажалаар хангалгын гүрэнэй албан байгуулагдаха. Урдандаа бии байһан ажалай биржэнүүдһээ илгаань гэхэдэ, гансашье хүдэлмэриин һуури, ажал бэдэрхэ бэшэ, харин өөрынгөө дэбисхэр дээрэ ажалаар хангалга гуримшуулха юм: мэргэжэлэй хүдэлмэри ябуулха, кадрнуудые бэлдэхэ, ниитын хүдэлмэринүүдые эмхидхэхэ, саг зуура ажалгүй байхада, пособи түлэхэ, бусад регионуудта хүдэлмэриин газар шэлэн олохо, нүүжэ ошоходонь туһалха гэхэ мэтэ.

Ажалда оруулха, шэнээр һургаха ба мэргэжэл олоходонь туһалха талаар республиканска түб, мүн Гусиноозерск, Северобайкальск, Хяагта, Закаменск хотонуудтахи бюро энэ албанай баазань мүн гээд тэмдэглэе. Энэ албан үргэдэхэ, кадрнуудаар бэхижүүлэгдэхэ, компьютернэ ба бусад хэрэгтэй техникээр хангагдаха юм.

Районуудай, городуудай ажалаар хангалгын түбүүдтэ ехэ хүдэлмэри тудаха, энэ талада гол үүргэ, уялгануудые дүүргэхэ юм. Практическа хүдэлмэринүүдые эдэ түбүүд бэелүүлхэ — шэнжэлгэ, уридлан хараалалга, ажалаар хангалгын программануудые зохёолго, мэргэжэлэй талаар зүбшэлнүүд, кадрнуудые бэлэдхэл, шэнээр һургалга, ажалда оруулга.

Нютагай Соведүүд, ажалай ба социальна асуудалнуудаар органууд дээрэ дурсагдаһан программануудые бодотоор бэелүүлхэ, алишье хэмжээнэй бюджетнэ мүнгэ зөөри хэрэглэхэ юм.

Энээнэй тулада эдэ органууд иимэ арганууды хэрэглэхэ гэбэл: предприятинуудта налог тохолгодо хүнгэлэлтэнүүд, ажаллаха хүсэ шадалаар һула хүн зондо хүдэлмэриин һууринуудай хубиие үлөөхэ (нэн түрүүн инвалидуудта, олон үхибүүтэй эхэнүүдтэ, бишыхан хүүгэдтэй эхэнэрнүүдтэ, залуушуулда, урдань сэрэгэй алба хаагшад байһан, хаалта түрмэһөө сүлөөлэгдэһэн зондо гэхэ мэтэ).

Предприятинуудай хубилгагдахада, үгы хэгдэхэдэ, хүдэлмэрилэгшэдэй үсөөрүүлэгдэхэдэ, ажалгүй үлэһэн бүхы хүнүүдтэ таһалгаряагүй тусхай стаж үлөөгдэхэ, ажалда орохо үедэнь (гурбан һара хүрэтэр) — һарын пособитой зохилдуулан дунда зэргын салин хүлһэн түлэгдэхэ гэжэ хараалагдана.

Мэргэжэлэй талаар бэлэдхэл, кадрнуудай ондоо хүдэлмэритэй болоходонь туһалха гээшэ ёһотойл дэмжэлгэ мүн гэжэ тооломоор. Энэ талаар ажалгүй хүн зондо мэргэжэл олоходонь туһаламжа үзүүлхын тула гүрэнэй союзно-республиканска фонд байгуулагдаха юм. Һуралсагшад стипенди абаха. Энэнь урдахи ажалайнь дунда зэргын салин хүлһэнэй 50 процент (ганса бэе зондо), 75 процент (үхибүүтэй ба бусадшье тэжээлгэдэг зонтой һаа) мүн болоно. Ажал түрүүшынхеэ бэдэржэ байһан зондо салин хүлһэнэйнь доогуур зэргын хэмжээнэй 50 процентһээ бүридэһэн социальна пенси 6 һарын туршада түлэгдэхэ. Жэлһээ доошо сагта ажалгүй болоһон зондо анханайнь салин хүлһэнэй доогуур хэмжээнэй пособи 6 һарын туршада түлэгдэхэ. Пенсиин урда тээхи наһанай зондо иимэ пособи 9 һарын туршада түлэгдэхэ.

Ажалгүй үлэжэ боломоор хүнүүдэй пособиин хэмжээе тодорхойлго хадаа эгээл һанаа зобооmo асуудал мүн. Хэдэн вариант дурадхагдаа. РСФСР-эй правительствын дурадхаһан вариантнуудай нэгэн иимэ: ажалһаа гараһанайнь һүүлээр 3 һарын туршада дундуур зэргын салин хүлһэнэйнь 70 процент, удаадахи гурбан һарын туршада — 60 процентнь түлэгдэхэ, удаань жэлэй туршада — 50 процент. Россин эрхэ байдалда 70 процент гээшэмнай 200 түхэриг болоно. Энэмнай бага бэшэ.

Ажалаар хангаха албануудтэ ба нютагай Соведүүдтэ ажалһаа гаргаха гэһэн шиидхэбэриие зургаан һара болотор хойшолуулхэ эрхэ үгэхэ гү, али иимэ шиидхэбэринүүдые хориходо эрхэ үгтэхэ.

Ниитын хүдэлмэринүүдтэ ажал бэелүүлэгдэһээрээ түлэгдэхэ, тиихэдээ хуушанай ажалай гол салин хүлһэнэй 53 процентһээ бага бэшэнь, мүн салин хүлһэнэй эгээл бага хэмжээнһээ доошо бэшээр хангагдаха ёһотой. Гэбэшье, хэн хүдэлмэриһөө хулжанаб — тэрээндэ пособи түлэгдэхэгүй.

Предприятинуудай ба эмхинүүдэй ажалай ноосэнүүдэй түлөө түлөөһэнэй бүридэлһөө, предприятинуудай олзоһоо ажалай түлөөһэндэ 1 процент гаргашануудай хэмжээгээр мүнгэ эльгээһэнһээ гүрэнэй фонд бүрилдэхэ.

Ажалаар хангалгада гол юумэн гэхэдэ, пособи түлэлгэ бэшэ, харин хүдэлмэридэ эрхэтэдэй эрилтыень бэелүүлхэ ажал гээшэ ааб даа. Тиимэһээ ажалаар хангалгын гүрэнэй ба регинальна программануудые зохёон байгуулга онсо удхатай шанартай.

Буряадай ССР-эй ажалай ба социальна асуудалнуудай талаар гүрэнэй комитет Буряадай ССР-эй ажалаар хангалгын республиканска программа зохёон табижа байнхай.

Д. ЦЫБИКЖАПОВ,
Буряадай ССР-эй Ажалай ба социальна асуудалнуудай талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ.

(Түгэсхэлынь хожом гараха).

Совет Социалис Республикануудай Союзай Президентын Указ

БАЙГАЛ-АМАРАЙ ТҮМЭР ЗАМАЙ БАРИЛГАДА БА ТЭРЭ... НИИЕ БУХЫДЭНЬ САГ ҮРГЭЛЖЫН АШАГЛАЛГАДА ҮГЭ... ГЭДЭ СОЮЗНА БА РЕСПУБЛИКАНСКА МИНИСТЕРСТВЭНҮ... ДЭЙ, ЗАХИРГААНУУДАЙ ПРЕДПРИЯТИНУУДАЙ, ЭМХИНҮ... ДЭЙ ИЛАНГАЯА ШАЛГАРҺАН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫ... СССР-ЭЙ ОРДЕН БА МЕДАЛЬНУУДААР ШАГНАХА ТУХАЙ

(Түгэсхэл. Эхининь октябриин 14-нэй номерто).

«АЖАЛАЙ ШЭН ГАБЬЯАГАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Габрилян Александр Хореновичые — Паневежскэ барилгын ассоциациин барилга-хабсаралгын «Литбамстрой» поездын жолоошон, Буряадай АССР.

Рзаев Атабек Наджаф оглые — Паневежскэ барилгын ассоциациин барилга-хабсаралгын «Литбамстрой» поездын штукатурнуудай бригадир, Буряадай АССР.

«АЖАЛДАА ШАЛГАРҺАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Жуковский Геник Эдвердовичые — Паневежскэ барилгын ассоциациин барилга-хабсаралгын «Литбамстрой» поездын ахалагша инспектор, Буряадай АССР.

Платонов Александр Анатольевичые — Паневежскэ барилгын ассоциациин барилга-хабсаралгын «Литбамстрой» поездын кранай машинист, Буряадай АССР.

Тумаков Николай Владимировичые — Паневежскэ барилгын ассоциациин барилга-хабсаралгын «Литбамстрой» поездын модошо дархан, Буряадай АССР.

Латвиин ССР-һээ АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ ОРДЕНООР

Михайленко Игорь Николаевичые — «Ригапромстрой» трестын «Латбамстрой» оньһожоруулагдамал нүүдэл 206-дахи колоннын ахалагша ажал эрхилэгшэ, Буряадай АССР.

ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ОРДЕНООР

Лапиньш Арнис Юльевичые «Ригапромстрой» трестын «Латбамстрой» оньһожоруулагдамал нүүдэл 206-дахи колоннын жолоошон, Буряадай АССР.

АЖАЛАЙ АЛДАР СОЛЫН III ШАТЫН ОРДЕНООР

Гаврилов Борис Григорьевичые — «Ригапромстрой» трестын «Латбамстрой» оньһожоруулагдамал нүүдэл 206-дахи колоннын электро-газнууршадай бригадир, Буряадай АССР.

«АЖАЛАЙ ШЭН ГАБЬЯАГАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Ивашова Нина Григорьевнае — «Ригапромстрой» трестын «Латбамстрой» оньһожоруулагдамал нүүдэл 206-дахи колоннын шэрдэгшэдэй бригадир, Буряадай АССР.

Капустин Сергей Михайловичые — «Ригапромстрой» трестын «Латбамстрой» оньһожоруулагдамал нүүдэл 206-дахи колоннын ахалагша ажал эрхилэгшэ, Буряадай АССР.

«АЖАЛДАА ШАЛГАРҺАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Бардаусов Павел Петровичые — «Ригапромстрой» трестын «Латбамстрой» оньһожоруулагдамал нүүдэл 206-дахи колоннын хабсаргагша, Буряадай АССР.

Коневин Михаил Евдокимовичые — «Ригапромстрой» трестын «Латбамстрой» оньһожоруулагдамал нүүдэл 206-дахи колоннын модошо дархашуулай бригадир, Буряадай АССР.

Чумакова Надежда Яковлевнае — «Ригапромстрой» трестын «Латбамстрой» оньһожоруулагдамал нүүдэл 206-дахи колоннын бухгалтер, Буряадай АССР.

Армениин ССР-һээ АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНООР

Авекисян Давид Геворговичые — барилга-хабсаралгын «Армстройбам» поездын комплексно бригадын бригадир, Буряадай АССР.

Джавахян Овик Ашотовичые барилга-хабсаралгын «Армстройбам» поездын начальник, Буряадай АССР.

ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ОРДЕНООР

Казарян Ашот Матевосовичые — барилга-хабсаралгын «Армстройбам» поездын начальнигай орлогшо, Буряадай АССР.

АЖАЛАЙ АЛДАР СОЛЫН III ШАТЫН ОРДЕНООР

Мартиросян Самвел Арамоисовичые — барилга - хабсаралгын «Армстройбам» поездын шулуушан, Буряадай АССР.

«АЖАЛАЙ ШЭН ГАБЬЯАГАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Аветисян Патвакан Геворг... вичые — барилга - хабсаралгын «Армстройбам» поездын шу... луушан, Буряадай АССР.

Мадибрагимова Валенти... Ивановнае — барилга - хабсаралгын «Армстройбам» поез... дын штукатурнуудай бригади... Буряадай АССР.

«АЖАЛДАА ШАЛГАРҺАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Аветян Авитис Рубенович... барилга-хабсаралгын «Ар... стройбам» поездын хабсарг... шадай бригадир, Буря... АССР.

Давтян Сережа Арсеньи... чые — барилга - хабсаралгын «Армстройбам» поездын ж... лоошон, Буряадай АССР.

СССР-эй Промышленна-бари... гын банкһаа АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ ОРДЕНОО...

Дементьев Владимир Ко... стантинович — Северобай... кальск хотодохи СССР... «Промстройбанкын» отделени... эрхилэгшэ, Буряадай АССР.

Ленинградска барилгын комитедһээ ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНООР

Анисимов Валерий Ми... ловичые — «Ленинградбам... строй» оньһожоруулагдам... нүүдэл колоннын начальн... Буряадай АССР.

Аркадьев Василий Петро... чые — «Ленинградбамстрой... оньһожоруулагдамал - нүүд... колоннын комплексно бр... дын бригадир, Буряадай АСС...

АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНООР

Денисенко Владимир Троф... мозичые — Ленинградбамст... рой» оньһожоруулагдам... нүүдэл колоннын хабсаргаг... Буряадай АССР.

АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ ОРДЕНОО...

Раскин Григорий Моисе... чые — «Ленинградбамстр... оньһожоруулагдамал нүүд... колоннын механик, Буряа... АССР.

ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ОРДЕНОО...

Келеберда Александр В... димировичые — «Ленингр... бамстрой» оньһожоруула... мал нүүдэл колоннын шулу... шан, Буряадай АССР.

Осокин Валерий Николае... чые — «Ленинградбамстр... оньһожоруулагдамал нүүд... колоннын комплексно бриг... дын бригадир, Буряадай АСС...

АЖАЛАЙ АЛДАР СОЛЫН III ШАТЫН ОРДЕНООР

Ефимова Тамара Иванов... «Ленинградбамстрой» онь... жоруулагдамал нүүдэл коло... нын бетон бэлэдхэдэг түхээ... гын моторист, Буряадай АСС...

Крапкевина Надежда Сер... евнае — «Ленинградбамстр... оньһожоруулагдамал нүүд... колоннын штукатур, Буряа... АССР.

Осипчук Владимир Андр... вичые — «Ленинградбамстр... оньһожоруулагдамал нүүд... колоннын тракторист, Буря... дай АССР.

«АЖАЛАЙ ШЭН ГАБЬЯАГ... ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Воронин Георгий Иван... чые — «Ленинградбамстр... оньһожоруулагдамал нүүд... колоннын слесарьнуудай бр... гадир, Буряадай АССР.

Гусев Владимир Федоро... чые — «Ленинградбамстр... оньһожоруулагдамал нүүд... колоннын ашаа тээгшэ, Буря... дай АССР.

Крыжановский Михаил П... ловичые — «Ленинградба... рой» оньһожоруулагдам... нүүдэл колоннын участогы... чальник, Буряадай АССР.

«АЖАЛДАА ШАЛГАРҺАН... ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Агагжанов Тигран Карпо... чые — «Ленинградбамстр... оньһожоруулагдамал нүүд... колоннын комплексно бр... дын бригадир, Буря... АССР.

Балаганский Сергей Нико... евичые — «Ленинградба... рой» оньһожоруулагдам... нүүдэл колоннын электромо... тер, Буряадай АССР.

Денисенко Раиса Алек... дровнае — «Ленинградба... рой» оньһожоруулагдамал н... дэл колоннын кладовщик, Б... ряадай АССР.

Совет Социалис Республикануудай Союзай Президе... М. ГОРБАЧЕ...

Москва, Кремль 1990 оной августын 10.

Хони үсхэбэрилгэеэ эршэмтэйгээр хүгжөөе!

БҮЛӨӨРӨӨ ХҮДЭЛХЭНЬ БҮТЭЭСЭ ЕХЭТЭЙ

Һуралсалай «Байгал» ажахын эрхим хонишодой нэгэн Валентин Лукич Нестеров хорин зургаадахи жэлээ ажаллана. Үнгэрһэн жэлнүүдтэ хонишоной ажалда сэдьхэлһээ хүхижэ баясамааршье, уйдажа голхормоорше ушарнууд яһала дайралдаа. Гэбэшье Валентин Лукич ажалдаа харюусалгатайгаар хандадаг, хүдэлжэ шададаг шадабаритай хүн юм. Имагтал энэ һайхан шэнжэ шанарынь хонишондо амжалта асардаг байгаа гэхэдэ, алдуу болохогүй. Үхибүүн ябахаһаа хойшо ажалша бэрхэ тэрэ амжалта туйлахаар зам шэлэнхэй.

Тэрэ холын жарадахи онуудһаа хойшо нилээд ехэ саг ходорон ошоо. Эдир залуухан хүбүүн ябахадаа, түрүүшынхеэ һүрэг хони даажа абаад, түрэл нютагайнгаа элдин ууужам бэлшээридэ туужа гаргаһанаа тэрэ мүнөө элихэн һанадаг. Энэмнай хонишоной түрэһэн нютаг болохо Бэшүүрэй районда болоһон ушар. Он жэлнүүдэй хойно хойноһоо һубэрилдэн үнгэрхэ тума залуу хонишон ажалай һайн дүршэл шадабаритай болоо. Хори һайса гаран жэлэй туршада хонишоноор хүдэлжэ ябахадаа, Валентин Лукич үбэл зуниие, хүйтэн халууниие илгангүй, бэлшээри һайнтай газарнуудые бэдэрэн хонидоо адуулаа, хурьгадые абажа түлжүүлээ, хонин ажалай бусадшье продукци нилээд ехээр үйлэдбэрилөө даа. Энэмнай хони үсхэбэрилгые хүгжөөлгэдэ хүлһөө нилээд гаргажа, хүнгэн бэшэ энэ ажалай амта һайса таниһан хүн юм.

Гурбан жэлэй саана Нестеров Ивалгын районой Гурэльбэдэ гэр бүлөөрөө түбхинөө һэн. Шэнэ газарта ерэмсээрээ Валентин Лукич хонишоноор хүдэлхэ дуратай байһанаа мэдүүлээ бэлэй. Тэрэ үедэ һуралсалай «Байгал» ажахыда хонишодой дутамаггүй бии байһан ушарһаа В. Л. Нестеровтэ даб дээрэ һүнэй комплексдо малшанаар хүдэлхыень дурадхаа һэн. Ушар байдалыень һайн ойлгоһон Валентин Лукич арсаагүй. Тиин түрүүшынгээ жэлдэ фермэдэ үхэршэнөөр хүдэлхэдөө, тэрэ малшанай ажалдa бэрхэ байһанаа абаһгаар харуулаа бэлэй.

Уданшьегүй 1988 он гаража, урданай хонишоной хүсэл одоошье бэелбэ. Валентин Лукич гэр бүлөөрөө эхэ хонидой отара даажа абахадаа, бага зэргэ маргаадшье абаа һэн. Бүхы наһаараа шахуу хүдэлһэн танил, дадал болоһон ажалдаа бусахадаа баясангүй яахаб. Теэд шэнэ газарта ажаллахада хүнгэн байхагүй, нилээд бэрхэшээл дайралдаха гэжэ тэрэ баһа ойлгожо байгаа.

Түрүүшынгээ жэлдэ Нестеровтэн зуутанай зэргэдэ гаралсажа шадаагүйшье һаа, зоригоо мухөөгүй. Урзанда энэ бүлэ 100 эхэ хонин бүриһөө 99 хурьга абажа түлжүүлээ һэн. Түрүүшынгээ жэлдэ хонин бүриһөө хурьга абажа шадаагүй ушарынь баһал өөрын шалтагаантай һэн. Хонишон Нестеровтэн 1988 оной зун хонидой нооһо хайшалагдаһанай һүүлдэ һүрэг даажа абаһан юм. Хонидынь һайса тобиржоогүй, туранхайшаг байгаа. Теэд Валентин Лукич гэр бүлөөрөө хэды оролдоошье һаа, зуутанай зэргэдэ гаралсажа шадабагүй...

Хонин ажалай удаадахи жэлые тэдэнэр хамсыгаа шуун эхилһэн байгаа. Хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлжэ дүүргээд, һүрэгөө зун, намарай бэлшээридэ эртэ үглөөнһөө үдэшэ орой болотор таһалгаряагүй адуулжа, һайнаар таргалуулхые оролдоо. Тэрэ жэлһээ хонишод ажалаа гэр бүлын подрядай гуримаар эмхидхэжэ эхилээ. Хамаг ажалынь бүхы гаргашануудһаа эхилээд, үйлэдбэрилэгдэһэн продукци хүрэтэрөө нарин бүридхэлтэй болобо. Ажалай эмхидхэлэй шэнэ арга хонишодто ехэ туһа нэмэри болоо даа. Тиигэжэ 1989 оной хүдэлмэриин дүнгөөр хонишодой гэр бүлын энэ коллектив 100 эхэ хонин бүриһөө 115 хурьга абажа түлжүүлһэн байба. Мүн бусад продукци үйлэдбэрилхэ гол дүнгүүдээршье үндэр амжалта туйлагдаа. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ жэлэй дүнгөөр хонин бүриһөө 4 килограмм 200 грамм нооһо абаха түсэбөө 4 килограмм 500 граммда хүргэжэ, хурьган бүхэнэй шэгнүүрые 21 килограммда хүргэһэн байна. Тиигэжэ шэнэ нютагта хонишоноор ажаллахадаа, хоёрдохи жэлдээ үндэр дүн туйлажа, үнинэй хонишодой һанаа сэдьхэлые бүри далижуулба, урма зоригыень бадаруулба.

Мүнөө хонишодто ажалай ээлжээтэ шэнэ жэл һая эхилээд байна. Хонишод Нестеровтэн намарай һэрюун эдэ үдэрнүүдтэшье урдынхяараал тухэ сүлөөгүй хүдэлһэн зандаа. Һая эхэ хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлжэ дүүргэнхэй. Валентин Лукич олон удаан жэлдэ хонишоноор хүдэлхэдөө техник-үрэжүүлэгшын баян дүршэлтэй болонхой юм. Тэрэ зооветеринарна бүхы заабариин ёһоор эхэ хонидоо үрэжүүлжэ, технологиинь каринаар сахин, энэ ажалаа оройдоол хоёрхон үдэрэй туршада үнгэргэнэ. Зундаа тус отарын 400 эхэ хонин һайнаар адуулагдажа, үрэжүүлэгдэхэеһөө урид хүшэлһэн байжа, олоороо ототой болонхой байгаа бшуу.

Валентин Лукичай һамганиинь Мария Павловна эды олон жэлнүүдтэ ахалагша хонишоной һэлгэшэгүй туһалагшань болонхой. Хонишодой гэр бүлын энэ коллективэй ажалай амжалтада Валентина Павловнагай оруулһан хубита ехэ даа. Хонидой түл абалгын халуун хаһада Андрей хүбүүниинь, Петр хүрьгэниинь ерэжэ туһалалсадаг.

— Мүнөө эхэ хонидоо үрэжүүлжэ дүүргэбэшье, намарай хэнзэ ногоондо, тарянай, тэжээлэй ургамалнуудай үлөөдэһэн дээрэ һүрэгөө һайса бэлшээжэ таргалуулха баһа нэгэ харюусалгатай хаһа хүрэжэ ерээд байна. Энээндэ хамаг шадалаараа оролдохо болонобди. Хонидой бэлшээриин талмай бага юм. Хэр тиимэшье һаань, арга хургыень олсожо, эхэ хонидоо һайса тобиржуулха хэрэгтэй. Үрэжүүлгын үедэ хонид һайнаар бэлшээгдэжэ байгаа. Энээнтэй хамта малай үбэлжэлгэдэ эртээнһээ анхарал хандуулха шухала болоод байна. Нёдондонойхидоол адли хониднай янзарь һарын эсэсһээ хурьгалжа эхилхэ юм. Отарадамнай үрэдмэмэл худаг бии. Тиимэһээ хонидой уһалуур тухай балай һанаагаа зобоногүйбди. Үбэлэй хүйтэндэ уһаяа бүлеэдхээд, хонидтоо уулгадаг заншалтайбди. Барилгын хэрэгсэлнүүдэй бии боломсоор хото, хэрёогоо дулаалжа, заһабарилжа эхилхэбди. Хонидоймнай байра наг шэбхэһээ сэбэрлэгдэнхэй. Отарымнай дэргэдэхи траншейдэ ороохото ургамалай холисоор 300 гаран тонно силос дараглаад байна. Эхэ хонидтоо хурьгалһанайнь һүүлдэ шэмэтэ гэжээл үгэжэ байхабди. Хонидой үбэлжэлгын, мүн түл абалгын үедэ бусад зүйлэй тэжээлээр дуталдахагүй хэбди гэжэ найданабди. Ерэхэ жэлдэ урид туйлаһанга улам батадхаха һанаан бии. Оролдожо ажаллабал, зорилгодоо хүрэхөөр даа, — гэжэ Валентин Лукич хэлээ һэн.

Һуралсалай «Байгал» ажахын эрхим түрүү хонишодой нэгэн, коммунист Валентин Лукич Нестеровэй даадаг хонишодой гэр бүлын коллектив намарай эдэ үдэрнүүдтэ ерээдүйн амжалтынгаа эхи үндэһэ табихаар, туйлаһанаа арьбадхаха хараа зорилготойгоор хонидоо тобиржуулан, туха сүлөөгүй хүдэлжэ ябана.

М. ГАЛСАНОВ.

Хурамхаанай районой Уланхаанай совхозой Хоолой гэжэ газарта ахалагша хонишон Ц. Л. Рабжаев Екатерина Дашинимаевна гэжэ һамгантаа эхэ хонидые харууһална.

Мүнөө наһартаа Цыренжап Леонидович үбэлжэлгэдөө найнаар бэлэдхэнэ. Үбэлэй хүсэд хүрэхөөр абтанхай. Хонидой хуушанай байра нэльбэжэ баригданхай.

Ц. Рабжаев мүнөө жэлдэ социалис мүрысөөндэ илаха гаранхай юм. Энэ нүхэрнай 100 эхэ хонин бүриһөө 86 хурьга абаха түсэбтэй аад, 95 хурьга түлжүүлээ. Хонин бүриһөө 3,2 килограмм нооһо хайшалжа, хурьгадаа эхэһээнь һалгаахада, тус бүриин хурьгадай дунда 24 килограммда хүргэһэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ц. Л. РАБЖАЕВ.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

Совет орон дотор

ГОМЕЛЬ. Чернобылиин һандаралһаа хохидоһон Белоруссиин үхибүүдтэ үрэ жэмэс абаашахын тула Дунда Азиин хилын харуулай округой летчигууд хэдэн рейс хээ һэн. Самоледой экипаж Таджигай Навди тосхонһоо иимэ продукци зөөһэн байна.

ПЕТРОПАВЛОВСК-КАМЧАТСКИЙ. Петропавловск-Камчатскиин 250 жэлдэ зорюулагдаһан түүхын уласхоорондын уншалганууд областной түбтэ һая эхилээ. Манай ороной элдэб хото городуудай Камчаткын түүхээр һонирходог түүхэшэд болон экономистнууд, социологууд ба хизаар ороноо шэнжэлэгшэд, мүн тэрэшэлэн США-гай, Польшын, Японой эрдэмтэд эндэ сугларанхай.

МОСКВА. Ферганай ба Андижанай областьнуудтай баталагдаһан хэлсээнэй ёһоор, ниислэл хотын Москворецкэ район 3 мянга гаран тонно үрэ жэмэс Узбекистанһаа абаха болонхой. Районой предприятинуудта эхэнэрнүүдэй үйлэдбэрилэгдэһэн гутал, электроприборнууд болон барилгын материалнуудые, бусад эд бараа москвагайхид орондонь эльгээхэ юм. Узбек партнернууд районой промышленна предприятинуудта хүдөө ажахын продукци худалдаха талаар хоёр фирменнэ магазин, мүн тэрэшэлэн ниитын эдеэ хоолой хэдэн предприяти нээхэ ёһотой.

ПЕТРОЗАВОДСК. Автономито республикын 25 предприяти ба эмхи зургаан, Москвагай эрдэм ухаанай болон финансова хэдэн эмхи зургаан мүнгэн зөөриеэ нэгэдүүлжэ, «Карелия» гэһэн жаса байгуулаа һэн. Арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэдэ, гэр байра барилгада, орхигдошоһон һуурин тосхонуудые һэргээлгэдэ энэ мүнгэниинь зорюулагдаха юм. Тус жаса фермернүүдтэ, акционернүүдтэ, хамтын предприятинуудта финансова туһаламжа үзүүлхэ байна. Гадна хүүгэдэй байшангууд болон инвалидуудай байшангуудые харгалзалга дороо абаха юм. Ажахы эрхилжэ абтаһан ашаг олзын 20 процентые үргэмжын хэрэгтэ зорюулха шиидхэбэри абтанхай.

НОВОСИБИРСК. Үбэлэй һаранuудай гарахаяа байхада Новосибирскдэ газ ехээр үгтэдэг болоо. Баруун Сибириин хойто уурхайнуудһаа регионой урда хубидахи промышленна түбүүд хүрэтэр газ дамжуулха сорго хоолойгоор түрүүшын миллион кубометр түлишэ хотын предприятинуудта оробо. Сургудһаа эхи абаһан сорго хоолой Тюмень болон Омск хотонуудаар үнгэрнэ. Новосибирскһээ Кузбасс хүрэтэр тэрэ баригдаха юм. Тэрэнэй утань 3 мянга шахуу кубометр байха.

Баруун Сибириин урда районууд олон жэлнүүдтэ байгаалиин газаар хангагдадаггүй байгаа. Жэшээнь, Новосибирскэ область сэнхир түлишөөр оройдоол 10—15 процент хангагдадаг һэн. Хүдөөгэй хүн зондо илангаяа тэрэ хүртэдэггүй байгаа. Нефтиин болон газай комплексын хүгжэлтын хараа шугамые тодорхойлдог түбэй албан зургаанууд сибириинхидые тоодоггүй байһан, Нэн түрүүн ороной Европодохи хубида ба хилын саана сорго хоолойнууд баригдадаг һэн.

Шэнэ сорго хоолойн ашаглалгада оруулалгатай хамта газаар хангалга хурдадхагдаха байна.

ЛЕНИНГРАДСКА ОБЛАСТЬ. «Содружество» фабрикын цехүүдтэ элдэб түхэлэй хүүгэдэй хубсаһанай түрүүшын ехэ бүлэг худалдаа наймаанай эмхинүүдтэ эльгээгдэбэ. Энэ фабрика жэлэй туршада 10 миллион түхэригэй продукци гаргаха түсэбтэй юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: оёдолшон Инга Николаевна Шакина фабрикынгаа продукциин дэргэдэ.

ТАСС-ай фотохронико.

ТАСС: ТОБШО ҺОНИН

УЖГОРОД. Хүүгэдэй театрнуудай уласхоорондын түрүүшын фестиваль һайндэрэй карнавалаар эндэ нээгдэбэ. Украинын, Венгриин, Румыниин ба Чехословакиин театральна түрүү коллективүүд зохёохы ажалтанай энэ мүрысөөндэ хабаадана. Арендын эмхи зургаануудай «Закарпатлес» нэгэдэл, Украинын православна һүмын Мукачево-Ужгородой епархи, «Саванна-Кондорс» (Бельги-Венгри) фирмэ болон бусад фестивалиин спонсорнууд болоһон юм.

ТАЛЛИНН. Хотын концертнэ залнууд болон соёлой түбүүд, мүн тэрэшэлэн эндэхи захиргаанай байшан сценын талмайнууд болгогдонхой. 5 үдэрэй туршада Эстониин ниислэлдэ джазай ба блюзэй үдэрнүүд үнгэргэгдэхэ юм. Бухы арадуудай эрхим бүтээлнүүд программадань оруулагдонхой.

СССР-эй БУДДЫН ШАЖАНТАНАЙ ХУРАЛДААН

…мнай хэблэл, рэ… …денэзр, Москвагай… …Улаан-Үдэ ниислэл …й үнгэрһэн Будда …ргаалда шүтэгшэдэй …р съезд тухай мэ- …уншагшаднай һо- …лэн эбгэ һэн.

…дэй дээрэ үргэ- …эрһэн гурбан ехэ …тодо Буддын һур- …һүүри эзэлдэг. Тэ- …дэлһэн сагһаа хойшо …болонхой. Урда саг- …Ази түбиин хүн …Буддын шажанай …һүүһэн һаа, мүнөө …н багшын һургаал …Америкэ, Европын …улам бүри олон бо- …хай.

…ан онуудай зэбүүн …нүүдэй үедэ стали- …мандажа байхада, …тэмсэл бүхы орон …дэлгэржэ, хэдэн зуу- …нүүд соо түрэл ера- …сахижа ябаһан һур- …ализм байгуулгада …дажэ, тэрэнние ном- …нэр сүлэлгэдэ эль- …гэшэ.

…» гэжэ Улаан- …ниин эдэбхитэдэй хэ- …рэлгын ехэ хүдэлмэ- …мүнөө үедэ 525 …, обог элирхэйлэг- … Энээн тухай съезд …дулагдаба. Тэдэнэр …нын шорондо ами …һэн байха юм.

…мүнөө хубилган шэ- …үедэ орон соомнай …н талаар хэдышье …дэ байбашье, нюуса …албаа юумэн тухай …эхэ эрхэтай болохо- …демократиин мандажа …шажанда шүтэлгын …дал орон доторнай …болобо ха юм.

…хэлэбэл, һүзэглэг- …шинэө дураар мүргэл …Гүрэнэй захиргаа- …һаа тэдээндэ шэрүүн …дэлтэ гү, али ябадал …байна. Тиимэһээл …шажантанай хуралдаан …һэн олохон юрын …һүзэглэгшэд гүрэн тү- …дэдын зургаануудта, …Президент М. С. …баярай үгэнүүдые …мэдүүлээ.

…обор, шажанай эти- …ламанарта засагай …дай хорилто хэхээ …тусгаар тэмдэглэл- …бүгэдэ мэнэ һаяхан …Верховно Соведэй …батлагдаһан «һэшхэ- …сүлөө болон шажан …эмхинүүд тухай» …гэршэлэгдэбэ ха …хуулиин үндэһөөр …бүхэн өөрынгөө үзэл …баримталан хамгаалха …болоно. Заатагүй …нийтын эмхидэ гү, …да хамаатай байха …шажан мүргэлдэ- …дэнь, хэнэшье хори- ….

…хубилгаан шажэдхэл- …абтаһан дүрсэлдэг- …дотор һүзэглэгшэд, …этигэмжэтэн, шүтэг- …нүүд манай совет …үргэшээ дабшаха …мүн хүнүүдые һайхан …тайгаар, нигүүлэсхы …сэдьхэлтэйгээр хүмүү- …эрэгтэ аша туһа хүр- … болохо ёрго ….

…Буддын шажанай …дэлхэйн арадуудай аймагуудта арбаад дасан баригдажа байна гэжэ бэшэгдээ һэн. Энэ ехэ үйлэ хэрэгэй хэр зэргэ ябажа байһан тухай һүзэглэгшэдэй эмхинүүдэй олон түлөөлэгшэд үгэ хэлэхэдээ тодоршобод.

Эдэ дасангуудай баригдахада, шажанай этигэмжэтэн-ламанар үсөөдэхэ болоно. Мүнөө ганса Улаан-Баатар хотын шажанай дээдэ һургуулиин ашаар ламанарые һургажа үрдигдэхэгүй гэжэ һүзэглэгшэд ойлгоно. СССР-эй буддын шажантанай Түбэй захиргаанай тогтоолоор Ивалгын дасанда шажанай дунда һургуули нээгдэхэ ёһотой байгаа. Теэд энэ асуудал шиидхэгдээгүй байна гэжэ хэдэн һүзэглэгшэд ба шажанай этигэмжэтэн-ламанар тэмдэглээ. Юуб гэхэдэ, ламын һургуули нээхын тула ехэ зиндаатай, тон һайн бэлэдхэлтэй ламанар-багшанар хэрэгтэй болоно.

Зүгөөр Улаан-Баатарта, жэшээлхэдэ, Агын округһоо 14 залуу хүбүүд һуража байнхай. Тиихэдэ Агын дасанда шажанай гурбан жэлэй эхин һургуули нээгдэхэ түсэбтэй. Тэндэ 8—10 хүн һурахa байна. Монголһоо уригдаһан ламанар-багшанарай ерэбэл, энэ һургуули нээгдэхээр бэлэн болонхой.

Эдэ шухала асуудалнуудай хажуугаар хуралдаан дээрэ СССР-эй Буддын шажантанай түбэй захиргаан, шажанай бүлгэмүүд өөрын хэблэлтэй болохо һэн гэжэ асуудал гараа. Энэ ехэл зүб асуудал табигдажа байна гэжэ хуралдаанай этигэмжэтэд тоолобо.

Түбэй захиргаанай хүдэлмэри тухай хэлсэхэдээ, тэрэнэй ажалда бии байһан дутагдалнууд дээрэ олон хүн тогтобо. Энэ хүдэлмэриин эршэ эдэбхинь үшөөл һула, һанаһанда хүрэнэгүй, шажанай этигэмжэтэнэйшье дунда таарамжагүй ябадал гаргаһан ушарнууд дайралдаһан байна гэжэ һүзэглэгшэд сэхэ тэмдэглэбэ. Саашадаа иимэ дутагдалнууд заатагүй усадхагдаха ёһотой гэһэн тобшолол ехэнхи делегадууд хэбэ.

Энэ хуралдаан дээрэ СССР-эй Буддын шажантанай Бандида-хамба ламын үндэр тушаалда Ивалгын дасанай 83 наһатай Мүнхэ-лама (Цыбиков) ехэнхи дуугаар һунгагдаа. Энэ тушаалда һунгалтын болоходо, Сүүгэл дасанай шэрээтэ Жимба-Жамса-лама (Цыбенов) зэргэ табигдаһан байна. Тэрэнэй түлөө үсөөншэг һүзэглэгшэд дууга үгэбэ.

Ивалгын дасанай дид-хамбын тушаалда Шираб-Жамса-лама (Самаев) олоной дуугаар һунгагдаба.

Б. ЦЭРЭНДЭЛЭГЭЙ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: СССР-эй Буддын шажантанай бандида-хамба лама Мүнхэ (Цыбиков).

Хальмагай дасанай шэрээтэ Туваан-Доржо-лама (Цымпилов), Ивалгын дасанай дид-хамба-лама Шираб-Жамса (Самаев), Агын дасанай шэрээтэ лама Зэлто (Жигмитов) хуралдаанай үедэ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ДУНДАДА зуун жэлнүүдэй түбэд гайхамшагта уран зохёолшодой нэгэн МИЛА богдо гэхэ гү, али МИЛАРАЙБА тухай анхан уеһоо буряад зон мэдэдэг байгаа. Бэлиг түгэлдэр энэ хүнэй зохёол шүлэгые сээжээр уншадаг бэрхэшүүлшье байгаа. «Милын намтар», «Милын дуулалнууд» гэжэ монгол үзэг бэшэгээр барлагдаһан номууд мүнөө тон хоморой, олдохоор шухаг юумэн болонхой. Суута энэ дуулалнууд, бүхэдэлхэйн эрдэмтэдэй анхаралые үнинһөө татадаг юм. Монголой ехэ эрдэмтэн Ц. Дамдинсүрэн «Монгол уран зохёолой зуун бэлиг» гэжэ монгол угсаатанай урда сагай зохёолнуудай томо боти соо Милараайбын хоёрхон лэ шүлэгые барлалсахадаа, иигэжэ бэшэһэн юм: «Мила гү, аги Миларайба гэдэг XI зуунай үеын Түбэдэй ехэ уран шүлэгшэ мүн. Тэрэнэй шүлэгүүдэй боти түбэд хэлэн дээрэ олон удаа хэблэгдэнхэй. 1618 ондо Халха-Монголой Цогто тайжын захяагаар Хүхэ-Хотын Гүшэ Цоржо Милын намтарые түбэдһөө оршуулһан байна.

1640 ондо Хорчиной ноёдой

«АЛГАСАЛГҮЙ СЭДЬХЭЛЭЭР, ГҮН БОДОЛТОН, СОНОСЫТА!..»

Милын намтарые дуудуулдаг байһые Найжа тойной туужа соо бэшэгдэнэ. Милын намтар болон дуулалнууд XVIII зуун жэлэй үедэ Бээжиндэ модон бараар хэблэгдэһэн байха юм. Тиихэдэ XIX зуун жэлдэ Буряадай Эгэтын дасанда баһал хэблэгдэһэн байна. Гүшэ Цоржын оршуулгаһаа ондоо үшөө хоёр оршуулгые бидэ үзэһэн байнабди. Тэрэнэй нэгэ оршуулгын эрдэмтэ Ринчендэ байхыень үзэһэмби. «Дай дархан баатар тайжа, ном тиб бодинсог хоёр дабтан дурдагсанаар тойн Цогто Гүшэ Монголой аялгаар оршуулба» гэжэ тэрэ номой түгэсхэлдэ бэшээтэй.

Урда сагһаа сагай Монголой эрдэмтэ мэргэдэй хоорондоо нягта харилсаа холбоогүй байһан дээрэһээ хэн хэнэйнгээ ямар юумэн дээрэ хүдэлжэ байһые мэдэдэггүйһөө боложо, нэгэ ном олон дахин оршуулагдаһан ушар үсөөн бэшэ.

XVIII зуун жэлэй үедэ Милын дуулал (уран шүлэгүүд) Гүшэ Цоржын оршуулгаар хэблэгдэһые түбэд эхэ бэшэгтэйнь сасуулан хаража үзэхэдэ, табан бүлэгынь дутуу байна. 1756 ондо эрдэмтэ Дай Гүшэ Агвандампил энэ дутаһан бүлэгүүдые хүсэлдүүлжэ, Милын дуулалые бүхыдэнь 57 бүлэг болгоод хэблэһэн байха юм.

Совет эрдэмтэн Б. Я. Владимирцов Цогто тайжа тухай шэнжэлэл үгүүлэлдээ Гүшэ Цоржые дурдана. Мүн тиихэдэ немец эрдэмтэн Хайссиг «Бээжиндэ монгол хэлээр хэблэһэн шажанай номууд» гэһэн зохёол соогоо Милараайбын дуулалнууд тухай дэлгэрэнгыгээр бэшэһэн байха юм.

Түбэдэй суута уран шүлэгшын бүхэдэлхэйн литературын алтан жасада ороһон зохёолтой мүнөө үеын буряад уншагшадһаа монгол үзэг бэшэг мэдэхэ хүн лэ эндэ-тэндэһээ оложо танилсаһан байжа магад. Гэбэшье залуу үетэмнай үбгэ эсэгэнэрэйнгээ уншажа ябаһан алдар охэтэ зохёолсор һонирхохо бээз гэжэ мүнөөнэй уран зохёолой хэлэн дээрэ Миларайбын хоёр шүлэгые оршуулжа туршабаб. Эдэ шүлэгүүдые буряадшалха хэрэгтэ БИОН-ой хүдэлмэрилэгшэ, хуушан монголшо Г. Н. ОЧИРОВА хамһалсаһан гэхэ гү, али ехэнхи хүдэлмэриинь бүтээһэн байна.

Михаил БАТОИН.

МИЛАРАЙБА, Түбэдэй уран шүлэгшэн

МИЛЫН ДУУЛАЛНУУД

Шэн зоригоор түгэс үзэлтэ шүлэгөө эхилхэм.
Шолмосой дүрбэн аймагые илаһан эсэгэ —
Хутагта богдо Марбын хүлдэ һүгэдэн мүргэнэм.
Хоолойн шангаар омогорхуу сэдьхэл үзүүлхэгүйби —
Хамагта туһалбал, сагаан арсаланай зулзаганби.

Зулзаган бүриин түрэһэн үүртэе тэнжэдэг мэтэ,
Зохисото гурбан хүсэл хүгжэн эхынгээ умайда
Зоригто зулзаган бүхэн үүрээ нарин сахиг лэ,
Зогдороо хүсэтэрөө саһата ууладаа ябаг лэ.

Би саһата шуурганай хүйтэн аминһаа айхагүйб,
Би шулуунай гантама халуунһаашье сухархагүйб.
Би тиибэшье дээрэлхүү сэдьхэлээр үгүүлхэгүйби,
Би жэгүүртэнэй хаан Гаруудиин дальбараа гээшэлби.

Дальбараагай үүртээ үдэ урган дэгжэдэг мэтэ,
Дэлбэрээгүй үндэгэн соо жэгүүрни хүсэлэг лэ,
Дэгдээхэй уурхайнгаа бооһо дээрэ боргожог лэ,
Дэлгэр тэнгэреэр өөрын сагта Гаруудидал элиг лэ.

Огторгойн энгүй гүнһөө зоригоо мухэхэгүйби,
Ошохо ороноим холоһоо зүрхэсэхэгүйби.
Омог дээрэлхүү хооһон бодолдо абтахагүйби,
Уһан далайн аварга загаһандал үсэд байхаби.

Уурхайдаа хэбтэгшэ дальбараагай дэгжэдэг мэтэ,
Умайһаа унаагүй нюдэн минии хёрхор һэргэг лэ.
Уһанай амитад бүгэдэ онхэ үдэхэдөө,
Үргэмжэ ехэтэ далайнгаа уудамаар тамараг лэ.

Далайн долгиной дошхон хүсэнһөө һүрдэхэгүйби,
Дэгээ гохотой мэхэтэ аюулһаа айхагүйби,
Тэнсэшэгүй бэлигтэйб гэжэ омогорхохогүйби—
Дээдэ зарлигай үнэн заяата хүбүүн байхаби.

Нангин эхын умайһаа һүзэг бэшэрэл түрэг лэ,
Найдамтай түшэг доро аялха найрайнууд ороглэ
Наһаар эдирһээ һургаал хэшээл хүн бүгэдэ абаг лэ,
Ном судар шудалагшад агуулын үндэртэ гараг лэ.

Аюул муухай шүдхэрэй дүтэлбэшье айхагүйби,
Ада тодхорой зэбүүн аашаһаа далтирхагүйби.
Арсаланай һабар мүльһэн дээрэ даарадагүйл,
Агуулын хүйтэн өөһэндэ хүлэйнь хүлдэхэ байбалнь

Агуу гурбан хүсые шудалһанай ашань юун бэ!
Аглаг огторгойһоо Гарууди шубуун халидаггүйл.
Арюун тэнгэриин уудамһаа Гаруудиин унаха бол,
Али олон жэгүүртэнэй дэлгэрхэ хэрэгынь юун бэ!

Уһан далайдаа загаһан амилжа ядадаггүйл,
Уһанай амитадай агааргүйдэ үхэхэ бол,
Урасхал тунгалаг мүрэн соо ажамидарагшын
Удэжэ олошорхонь одоо юундэ хэрэгтэй бэ!

Түмэрэй хатууе шулуун дабажа шадахагүйл,
Түмэртэл бодосые шулуугаар нягалха байбалнь,
Түгдэршэгүй шэнжэтэ одоо хэндэ хэрэгтэй бэ!
Тэнсэлгүй Миларайба ада шүдхэрһөө айдаггүйл,

Аюул саргша Миларайбын шүдхэрһөө айха бол,
Агуу хэрэг сахиха ёһо манда хэрэгтэй аал!
Аюул ехэ ёро тодхорые һүнөөгөөгүй бол,
Арадай дунда уршаг бузарай оршохонь гайхал аал!

Яралгүй шагнажа һуугша таанар бүгэдэнэй
Ямар номнолдо шүтэдэгые эндэ дурдангүй,
Ябаха болзоройтнай хүсөөшье һаа, мүнөө һүни
Яабашье бидэ гурбан хүсэеэ сахин тэнсүүлэе.

Сагаан, хара номуудай һайн, мууе илган үзэжэ,
Сагайнгаа удха ойлгонгүй тэхэрихэгүйбди.
Шалтаг тодхор зайсажа шадахагүй ошохо бол,
Сагаа дэмыдэ эндэ таанадай гээһэнэй хэрэггүйл.

ОРОН ДЭЛХЭЙЕ МАГТАЖА, СЭДЬХЭЛЭЭ ҮРГЭХЭ ДУУЛАЛ

Богдо багшынгаа хүлдэнь мүргэжэ һүгэдэнэмби.
Буян хуряаһандаа дээдэ багшатаяа уулзабаб.
Бүгэдэ уласта амгалан оруулагша уулатай
Богдын биванхират буулгаһан орондо хүрэбэби.

Хүрьһэтэ агуулын набша намаа һайхан дэлгэржэ,
Хүүежэ байгаа найгалзуур мододой сэнгэлигтэ
Хүгжи мала сам-за гүрөөһэд, бишэнүүд наадажа,
Хүхы шубуун, үнгэ янзын жэгүүртэн дуулан жэргэнэ.

Үдэр, һүнишье һолонгын үнгөөр намаалһан ойдо
Үлэмжэ зохисотой амгалан байдал намжаарна.
Үбэл, зуншьегүй шэбэнүүр бороо жэгдэ ороно,
Урин хабарнууд, элдин намарнуудшье һубарина.

Тиимэ һайхан аглаг тэнюун орон нютагта
Тэнсэлгүй бэлигтэ Миларайба йогачара бии лэ,
Тэгшэ сэдьхэлэй хооһон шанар бисалгаһан гэрэл

Түгэс мэдэбэл, баатар амгалан зориг оршоно,— гээд
Дээдэ агуулаһаа эдэ шүлэгөө танда үргэлэйб.

Үндэһыемнай болбосорол оедэ тэдхэһэн
Үршөөлтэ багшаяа үндэр бүтээлээр баясуулхам.
Уулын орондо номой бэлигтэ түгэд хүртэжэ,
Үнэнтэ удхын гүн эшые танда магтан дууланам.

Алгасалгүй сэдьхэлээр гүн бодолтон соносыта.
Агуула үндэр саһата оройн арсаланай
Амитадай сугларһан жаргалта тэрээхэн сагтаань
Аюул хэнгүй зайладагынь агуу баатарай ёһон лэ.

Улаан хададахи толгойдоо титимтэ шубуунай
Огторгойн уудамаар жэгүүрээ дэлин ниидэхэдээ,
Унаха аюулые мэдэхэгүй түрэһэниинь
Омог зоригто баатарай оюун хурса бэлэг лэ.

Дээдо газарай асари далайн мундуу долгидой
Дошхон хүсэнтэйнь тэмсэдэг абарга загаһанай
Тэндээ амидарха байдалда өөрыгөө тааруулжа,
Тэмэрха шэдинь хүсэн түгэлдэр баатарай ёһон лэ.

Үнэр баян аймагтай агуула хадын намаа соо
Онца сам-за гүрөөл, бишэнүүд наадан тоглоходоо,
Өөһэдын табисуураар эбтэй хүхюун сэнгэхэдээ,
Олон зүйл амитадууд усалһаа зайлаха удхатайл.

Зузаан ой хүбшын аглаг сэнгүү тохойдо иигэжэ
Зохисото хүсэнэй тэнсүү байдалаар оршоходо,
Зориг ехэтэ арьяатан барасайшье толгойдо
Зүрюу шунахай мэдэрэлэй һэридэггүйнь гайхалгүйл.

Һаарахагүй дэмбэрэлтэй ойто энэ орондо
Һахил түгэлдэр Миларайба йогачара бии лэ.
Хооһон шанар бисалгахада, һаалтада даагдангүй,
Һанаан һайхан зоригни агуу баатарай бэлигынь лэ.

Маша арюухан номуун шанарай мэдэрэлые
Муу алгасангүй, оролдоо хадамни үгэг лэ,
Магат гараһан намда эндүүтэ һэжэл байхагүйл,
Манажа оролдоһон бисалгал баатарай бэлиг лэ.

Хутагта Миларайба самадида абтахадаа,
Хамаг эхинэй зохисото шалтагаан энэ гэжэ
Хооһон шанартай ниилүүлхэ аргатай аялгаар
Холбожо эдэ шүлэгүүдые таанарта үргэлэйб.

Эрдэни зэндэмэни эсэгэдээ һүгэдэнэм.
Эндэ үри хүбүүндээ зохисотой байдал түхөөжэ,
Энэл мяха бэеэрээ бурхадай нангин орондо
Эндүүрэлгүй сэхэ дэгдэхэ үнэн судар үршөөгыш.

Айха сэдьхэлһээ зайлаха нэгэ хото байгуулааб
Ага хотомни хооһон номуун шанарай байра лэ
Аяшарха, даарахадамни гэжэ бодоогүйби,
Абаридам таараһай гэжэ сэдьхээд, дэгэл хүүлээби.

Даарuулхагүй гэһэн дэгэл бэшэ юм лэ тэрэмни,
Дээдын бодолой һуудал болоно—үгэхэ зүйл байхал.
Тэнсэлгүй хүсэтэй нангин зүйлэй эд эреэлби,
Тэрэмни барагдашагүй хутагтанай эрдэм бэлэйл.

Үгырхын аюулһаа мүнөө оггтолон айхагүйлби,
Үлэсхэб эндэ гэһэн бодолһоо эдеэ эреэлби.
Энэ эдеэн номуун шанарта самади бэлэй лэ.
Эгээ мүнөөдөө үлэсхэлэн байдалһаа зайсахалби.

Ангажа болохоб гэһэн бодолһоо унда эреэб,
Аршаанта даршанай дуһал юм дуратай ундамни.
Ангаха тэрэ аюулһаа оггтошье бии айгаагүйб—
Уйдахаб гэһэн сэдьхэлһээ нэгэл нүхэрые эреэб.

Амгалан хооһон байдал ханилһан нүхэрни бэлэй,
Алибаа уйдхар намайе оггтолон дайрахагүйл,
Алгасан эндүүрхэб гэжэ нэгэ мүр эреэлби,
Агуу ехэ тэрэ мүр хоюулан орохоор байха лэ.

Эндүү хэжэ, гэм зэмэтэ ябадал гаргахагүй,
Эрдэм бэлигээр түгэс удхата йогочараби.
Эндээ иигэжэ амгалан һууходаа, арсаланай
Эшээндэ хороһон барасай зулзагантай адлиби.

Барасай эрхирэн эрэлхэг абяа үгэхэдэ,
Байгаалиин уудамда даяанда һуугша энэ намда
Балмад зулзагыень хайрлаха сэдьхэл түрэжэ,
Боди һанаа бисалгажа үршөөл тэрээндэ хайрланаб.

Дуу дорьбоо табилдан наадажа сэнгэнэ бишэнүүд,
Тэдэни хараад нигүүлэсхы сэдьхэлдэ абтанаб.
Тэршээ зулзагадайнь аашаһаа эндээ энеэжэ,
Тэниглэн байдалай боди сэдьхэлые бисалганаб.

Хүхы шубуунай һайхан дуунһаа досоомни уяраад,
Хүмэриһэн сэдьхэл нюдэнһөөм нёлбосо дуһаана.
Хүхы жэгүүртэнэй иргуу дуугаар далижажа,
Хүсэл минии боди сэдьхэлэй мэдэрэлдэ абтана.

Унгын шубуудай шэдитэ дуунһаань эрхэ бэшэ
Эндэ һуугша йогачарын сэдьхэлынь һэргэнэ.
Эндүүтэ нүхэрэй нүлөөдэнь дайруулха аргагүй,
Иимэ орондо жаргаланай эхи үзэнэлби.

«Толон»

ДҮН

ТҮРЭЛ АРАДАА МАНДУУЛАЯ!

«Толон» газетын хабсаргалта ● Байгуулагша—Агын дасан

СЭДЬХЭЛЫЕМНАЙ АРЮУДХАХА АРГАТАЙ

…Агын «Толон» газетэ …хабсаралта болгожо, …һонирхолтой зүйл хэблэн … Ушар юуб гэхэдэ, …дурсагдагша газетын …болон Агын даса… …хоорондоо зүбшэ… …болоод лэ дасанай …хамтын хүсөөр хэб… …тухай хэлсээ ба… …байна. Шэнэ мүндэлһэн …«Дүн» гэжэ нэрэтэй. …ной уг удха, гол зо… …тай «Дүн» түрүүшын… …соо иигэжэ уншаг… …дэсэнэ: «Дүн» гэжэ …дунгар, монгол угсаа… …дунда үни холын эли… …юм. Тэрэниие юрэ… …, «бүреэ» гэжэ тайлбарилдаг. Дүн сагаан бүреэ хадаа, уһан далайн гүн гүнээгы оёорһоо абтадаг. Тэрээн соо субад эрдэни мүндэлдэг юм. Тус хэблэл байгуулагшад шэнэ һониндоо нэрэ үгэхэдөө, хүн бүхэнэй далай мэтэ толгой соо баһал гүн гүнээгы ухаан, сээжэ зүрхэндэ һайн һайхан сэдьхэл, бодол мүндэлхэ ёһотой гэжэ найдаа.

«Дүн» гээшэ дасан хүрээндэ хүгжэмэй зэбсэг болон, тон ехэ үйлэ хэрэгэй үедэ хүнүүдые олоороо сугларыт гэһэн уряа-дуу зэлэ татуулдаг. Эгээл иимэ удха шанар баримталан, шэнэ һонимнай иигэжэ нэрлэгдэбэ. Та олон уншагшад «Толон» һониноойнгоо дүүтэй болоһондонь урмашажа, элинсэг хулинсагайнгаа эртэ сагһаа дэмжүүлжэ үгэһэн хэлэн дээрэ уншаха байһандатнай ехээр этигэнэбди. Заа, саашадаа субад эрдэниин мүрөөр ябажа, гар гараа бүхөөр барилсажа, һанал бодолоо арюудхан, ажал хэрэгүүдээ үргэшэнь дабшуулая, нүхэд.

«Дүн» һонин урид хэлэгдэһэн үгэдөө түшэглэн, түрүүшынгээ номерто хүнэй сэдьхэл бодолтой, шажан мүргэлтэй холбоотой олон материалнуудые уншагшадтаа дурадхаба. Табан мянган хэһэгээр хэблэгдэһэн энэ һонин дотор юртэмсын үлзытэ найман тэмдэгэй тайлбари, Ази түбиин буддын шажантанай энхэ тайбанай эмхиин 8-дахи хуралдаанһаа тоосоон, РСФСР-эй габьяата врач Цыпелма Цыбеновагай «һайхан һанаанай аша туһа», журналист Баатар Шагдаровай «Хайран сагаан сэдьхэлнай» гэжэ статьянууд, Англиин эрхэтэн, Кембриджиин университедэй этнографи болон археологиин институдай хүдэлмэрилэгшэ, зүүн зүгые шэнжэлдэг эрдэмтэн Каролина Хэмфри гэгшэдэй хэһэн хөөрэлдөөн толилогдожо, уншагшадай анхарал заатагүй татаха.

Мүн эндэ хари газарта амидаран ажаһуугаа монгол аха дүүнэртээ Монголой Арадай Республикын олониитын ажал ябуулагшадай хандаһан Хандалга-бэшэг, газетын эдэбхитэй хүдөө бэшэгшэ Сэбээнэй Викторэй «Хамаг амитад» гэһэн хөөрөөн, Чингис хаанай заяа, сайн сагай мянган бурханай зүрхэн тарниин тайлбари эндэ толилогдобо. Уран зохёолдо эрюулагдаһан хуудаһанда поэдүүд Цыдендэжэб Цыритэров, Батажаргал Гармажапов гэгшэдэй шүлэгүүд дурадхагдаа. Гэхэтэй хамта «Дүн» һониной нюурнуудта олоной анхарал татамаар бусадшье удха түгэлдэр зүйлнүүд толилогдожо, үргэн олон уншагшадаа хужарлуулан байха.

Г. БАТОЖАРГАЛОВ.

Һонирхол

НОМШО ХҮН

…Сокто-Хангил һуурин… …Манибадараев гэжэ …ромоор хүн гэр бү- …ажаһуудаг юм. Тэрэ …түрэһэн намтартай. …кавалерист Маниба- …Плиевэй морито-онь- …дамал бригадын …ябалсажа, япон- …сохилсоо һэн. Ню- …хуушан монголой …бэшэгтэй гэжэ тэрэ …юм. Максар баабай …аха болохо Цыре- …тусгаар баяр ба- …ябадаг. Юундэб …богонихон болзор соо …хүбүүе зургаатай- …ндань монгол, түбэд …һургаһан байна.

…«Данжуур» гэ- …зуугаад боти- …бүридэһэн аргагүй ехэ …юм гэжэ би- …байхабди. 108 Ганжуурайамнай нэгэ ботинь хадаа 52 зохёолһоо бүридэһэн «Үльгэрэй далай» болоно. Энэмнай хадаа 480 хуудаһатай, үгышье һаа, 960 нюуртай байха юм. «Үльгэрэй далайн» нэгэ бүлэгынь хадаа «Буянта хан хүбүүнэй туужа» болоно. Энээниие 1714 ондо түбэд хэлэнһээ монгол хэлэн дээрэ Үбэр-Монголой Хүхэ-Хотын Гүүшэ Сорджо гэжэ лама хүн оршуулһан байха юм.

Эндэ һаяхан Максар Манибадараев «Буянта хан хүбүүнэй туужа» монгол хэлэн дээрэһээ хуряангыгаар буряад хэлэн дээрэ оршуулан бэшэжэ дүүргэбэ. Максар аха гансал ном уншаад, бэшээд байдаг бэшэ, нютаг оронойнгоо байгаалиин болон соёл һүзэгэй хүшөөнүүд тухай һанаата болодог юм.

Максар ахайтай уулзахадамни, намда иигэжэ хөөрөө бэлэй:— «Алханадамнай ехэ олон сүмэнүүд бии юм. Үбэрэй эршээнай баруун урда «Димчигэй сүмэ» гэжэ нэрлэгдэһэн газарнууд бии юм. «Үүдэн сүмын» зүүн урда тээ «Һара Хажадай сүмэ» оршоно. Үүдэн сүмын зүүн тээ хүнэй гулдирдаг «Дара Эхын сүмэ» бии. Үүдэн сүмын хойто тээ «Сэндэмын сүмэ» байдаг. Алханаа уулын зүүн урда хажууда «Бадма Самбаабын сүмэ» гэжэ байха. Энэмнай хадада газар руу ороһон нүхэн. Мүлхижэ ороод, досооньхүнэй зогсоод ябахаар. Нэгэ һэеы гэрэй тухай газарта арбаад хүнэй ябажа байхаар. «Бадма Самбаабын сүмэдэ» нэгэтэ ороходомни, «Бадма Самбааба» гэжэ муу юумэнтэй тэмсэдэг бурханай тархинь булгаршаһан, газарта амяраа хэбтээ һэн.

Тиихэдэнь Жимба ламын заабаряар «Бадма Самбаабые» дасан зэхюудэжа асаруулаа бэлэйбди. «Бадма Самбааба» бурхан дахин заһагдаад, рамнайлагдаад, үнэн бэеэ бэелзэд, Алханадахи өөрынгөө сүмэдэ һаяын үдэрнүүдтэ табигдахаяа байна...»

Д-Р. ЦЫРЕНЖАПОВ.

«БУРЯАД-МОНГОЛОЙ ТОБШО ТҮҮХЭ»

Иимэ гаршагтай ном хуушан монгол бэшэг дээрэ Үбэр-Монголой (КНР) соёлой хэблэлээр 1983 ондо гараһан байна. Номой автор бодонгууд угай Абида, хинагша (редактор) хоацай угай Дугаржаб гэжэ бэшэгдэнхэй. Тэдэнэрэй ехэ эсэгэнэр революциин һүүлээр 1922 ондо Шэтын Боорджо шадарһаа Шэнэхээн нютаг руу (Үбэр-Монгол) зөөжэ ошоһон байха юм. Мүнөө үедэ тэндэ 7 мянган шахуу буряадууд ажалуужа. Тэдэнэрэй ехэнхинь хори буряадууд байһан тула уг гарбалай талаар Хориин 11 эсэгэдэ хабаатай болоно. Тиимэһээ нэрынгээ урда ямар угайб гэжэ мүнөөшье бэшэдэг заншалтай (бодонгууд, хоацай, галзууд гэхэ мэтэ).

Редактор Дугаржаб «Хинагшын хэдэн үгэ» соогоо: нүхэр Абида түсхай монгол түүхэ шудалагша бэшэшье һаа, харин монгол, хитад, ород, япон хэлэ бэшэгые нилээн һайн мэдэдэг байһан тула тон ехэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэжэ, олон материал суглуулан шудалжа, энэ «Буряад-Монголой тобшо түүхэ» бэшэгые найруулжа бэшэбэ,— гээд хэлэнэ.

Бидэ эндэ авторай «Түгэсхэлэй үгэһөө» дурдая. Тэрэ иимэ тобшолол хэнэ:— 1740 оной үеһөө олон тоото монгол, түбэд ламанар Буряад-Монголой нютагуудаар буддын шажаниие үргэн олон зоной дунда дэлгэрүүлхэ ажал ябуулһан гэшэ. Тэрэ үедэ буряадууд ламанарһаа монгол бэшэгтэ һураһон байна. Энэ сагые буряад зоной үзэг бэшэгтэй болоһоной эхилэлтэ гэжэ болохо юм. Үндэһэн үзэг бэшэгтэй болоходоо, буряадууд өөһэдынгөө түүхэ бэшэхэ аргатай болоо, обог бүриин удамай (угай бэшэг гэдэг) бэшэгүүд бии боложо, Буряад орондо дэлгэрээ һэн.

Автор — бодонгууд Абида угай бэшэгүүдые хэрэглэһэн тухайгаа тоолоходоо: 1844 ондо Хориин Худэй обогой Сайханай Аюша Хори буряадай түүхые бэшэһэн гэжэ тобшолно. Саашань 1863 ондо Агын тайшаа Тобойн Түгэлдэр, тэрэнэй удаа — сагаангууд обогой түрүү Вандан Юмсунов, 1887 ондо галзууд обогой зайсан (дарга) Хубитын Ширабнимбу гэгшэдэй бэшэгүүдые хэрэглэхэһээ гадна, «Монгол уласай түүхэ» баримталан гаргаа юм. Тэрэ ном Монгол уласай шэнжэлхэ ухаанай хүрээлэн, Зүблэлтын шэнжэлхэ ухаанай Академитай хамтаран зохёогдоһон байгаа. Гадна номой автор мүн баһа доро дурдаһан хэблэлнүүдые хэрэглэһэн гэбэл: «Буряад-Монголой түүхэ» автор Кудрявцев; Г. Н. Румянцев «Зүблэлтын юрэнхы түүхэ»; «Монголой нюуса тобшо», 1240 он; «Монголой ниигэмэй байгуулалай түүхэ» авторынь Владимирцев, 1934 он; «Чингис хаанай сэдиг», 1978 он (Сэдиг — домог, түүхэ гэһэн удхатай), (һүүлшын зохёол хитад хэлэн дээрэ).

Буряадай эрдэмтэд дурсагдаһан «Буряад-Монголой тобшо түүхые» ород хэлэн дээрэ оршуулаа, тиимэһээ ород хэлэн дээрэ Новосибирск хотодо хэблэжэ гаргахаар бэлдэжэ байнхай. Тус номой түрүүшын хахадта бэшэгдэһэн угай бэшэгүүдһээ үндэһэлжэ абаһан һонин һонин баримтануудта тогтонгүй, өөрынгөө һанамжа хэлээд эсэслэе. «Буряад-Монголой тобшо түүхэ» соо манай Буряадта революциин хойнохи зам тухай хэлэгдээгүй байһаниинь гайхалтайшье бэшэ. Харин Шэнэхээн нютагта 1922 он багта зөөжэ ошоһон буряадууд тухай дэлгэрэнгыгээр хэлэгдээ.

Энэ ном соо Хүлэн-Буйрэй аймагай түб Хайлар, Шэнэхээн нютаг тухай яһала һонирхолтой баримтанууд үгтэнхэй.

М. ДУГАРОВ.

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

ТЭРЭ ХОЛЫН ХИЛЭЭМЭН...

Уланай дунда һургуулиин һурагшад, багшанарай түрэл ажахыдаа горитой туһаламжа үзүүлжэ ябадагынь харахада, урма, баяр түрүүлдэг юм. Тус һургуулиин һурагшад байгша ондо колхоздоо овощой баян ургаса ургуулжа, тэрэнээ саг соонь хуряалсажа абаһан байха юм.

— Манай һургуулиин һурагшад колхозой алишье һалбари дээрэ хүдэлжэ гарахадаа, ходоо һайшаал. магтаалда хүртэдэг, урмашуулагдадаг болоһоор ниинэй. Тиимэһээ ургаса хуряалгын дүүрэлтэндэ зорюулагдаһан «Алтан намар» гү, али «Ургасын һайндэр» гэһэн үдэрнүүдые жэл бүри үнгэргэдэг болонхойбди,— гэжэ тус һургуулиин һуралсалай талые даагша Д. Б. Галсанов омогорхоо һэн.

Энэньшье ойлгосотой. Мүнөө республикын алишье һургуулинуудай һурагшад түрэл гү, али дүтэ шадарынь түбхинэһэн ажахынуудта ошожо үбһэ, таряа хуряалгадань, овощ ургуулха ба мал ажал эрхилхэ хэрэгүүдтэнь таһалгаряагүй туһалалсажа, хамталсажа ябадаг һайхан заншалтай. Жэшээнь, Уланай дунда һургуулиин ахамад классуудай һурагшад энэ шухала хэрэгтэ угаа ехэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Эндэ классуудые хүтэлбэрилэгшэдэй эдэбхи үүсхэл ехэ гэжэ тэмдэглэлтэй

...һургуулиин спортивна зал соо эмхидхэгдэһэн «Алтан намар» гэһэн һайндэр һурагшад болон классуудай хүтэлбэрилэгшэдые яһала хүлгөөһэн байба. 9—11-дэхи классуудай һурагша бүхэн энэ үдэр өөһэд өөһэдынгөө бэлиг шадабари харуулжа, түрэлхидөө, үетэнөө баясуулаа. Илангаяа 11-дэхи классай һурагшад үдэшынгөө темэ «Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ хилээмэнэй удха шанар» гэһэн һонирхолтой асуудал шэлэжэ абаһан байгаа Хэнэйшье мэдэһээр, Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ тараанай багаар ургадаг дээрэһээ үлэн хооһон жэлнүүд болодог һэн даа. Тиихэдэ тараанай газар элдүүрилхэ техникын хомор, мүн газар хахалха мори унаагай үсөөрһэн жэлнүүдтэ ороо һо таряаниинь мүртэйгөөр ургажа үгэдэггүй һэм шуу. Эдэ бүгэдэ тухай, хүшэр хүндэ эдэ жэлнүүдтэ баян ургаса хуряажа абахын түлөө оролдодог байһан нютагайнгаа эхэнэрнүүд, тэрэ үеын хүбүүд, басагад тухай һонирхолтой материал суглуулха гээшэ тэдэнэртэ ёһотойл шалгалта болоһон байгаа, 11-дэхи классай һурагша Наташа Ширеторова «Нютагаймнай тракторист эхэнэрнүүд» гэһэн асуудалаар яһала һонирхолтой мэдээсэл хэһэн байна. Хатуу шэрүүн, үлэн хооһон тэдэ жэлнүүдтэ трактористаар хүдэлжэ гараһан эхэнэрнүүд гэхэдэ, Д. Г. Бадмаева, Ш. Б. Будаева, Д. Р Романова, Д. Ц. Цыренова, комбайнер Б-Ц. Г Шагдурова болон бусад болоно. Эдэнэр «НАТИ» трактор, «Коммунар» комбайн жолоодожо гараһан ёһотойл тэрэ үеын ажалша бэрхэ эхэнэр механизаторнууд ябаа гээшэ. Мүн дайнай дүүрэһэн жэлнүүдэй һүүлдэ одоошье баян таряан хуряагдажа, нэгэ ажахыһаа, тиихэдэ Кировэй нэрэмжэтэ колхоз байһан. мүнөө Улюкчикан нютагһаа Социалис Ажалай аяар гурбан Геройнууд — колхозой правлениин түрүүлэгшэ ябаһан Р. С. Бубеев, таряан ажалай бригадын бригадир Р. В. Ирдынеев, таряан ажалай звеное даагша С. Б. Чойропов гаража, Баргажан голой ажалшадые хэды ехэ урма баяраар халяаһан гээшэб! Тиихэдэ Ленинэй, Ажалай Улаан Тугай орденуудаар, «Ажалдаа шалгарһанай түлөө», «Ажалай шэн габьяагай түлөө» гэһэн медальнуудаар шагнагдаһан тэрэ үеын ажалай түрүүшүүл тухай дуулажа, шагнажа һуухада, хэндэшье хадаа һонирхолтой, урма баяр түрүүлмээр байгаа бэлэй.

Айлшаар уригдажа ерэһэн түрэлхид, һурагшад иимэ һонирхолтой мэдээсэл дуулахадаа, мүнөө тэдэнэйнгээ үг гарбалаар, хүбүүд, басагадайнь хаана хүдэлдэг, юу хэдэг тухай хоорондоо үгэ андалдажа, ехэтэ һонирхолдоһон байха юм.

Мэдээсэлэй һүүлээр һурагшад хойно хойноһоо һубарилдан бодожо, ородой поэдүүдэй «Хоолос суглуулга», «Ород эхэнэр» гэһэн шүлэгүүдые хангинаса уншажа, суглараашадаа баясуулна. Удаань һурагшадай бэлдэһэн «Алтан намарай хэшэг» гэһэн выставкэ бултанэй зүгһөө һайшаагдаа. Эндэнь һархяаг, алирһан, мойһон, нохойн хоншоор, долоогоно болон огородой олон тоото зүйлөөр урлан хэгдэһэн бүтээлнүүд элбэгээр табигдаһан байба. Тиихэдэ элдэб олон амтата бүүлхэ, халаашанууд, олади болон гоё һайхан тортнууд һурагшадай түхеэрһэн столой шэмэг болоҗо үгөө. Һурагша Леонид Бубеев тэрэ холын хилээмэндэ зорюулжа, өөрынгөө гараар барижа асарһан мантан томо бухеанха бүгэдын анхаралда табижа, магтаалда хүртэбэ. Юуб гэхэдэ, тэрэ иимэ томо хилээмэ барихадаа, томошуулһаа дутуугүйгөөр оролдожо, эһээбэри һайнтай, амтатайшье хилээмэ барижа, үетэнөө, аха нүхэдөө урмашуулха ёһоороо урмашуулба бшуу. Һурагшадай «Алтан намарай хэшэгтэ» зорюулагдаһан һайндэртэ бэлдэһэн выставкэ олондо. мүн жюриин гэшүүдтэ үндэрөөр сэгнэгдэжэ, эрхимлэгшэдынь урмашуулагдаһан байха юм.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

АША ТУҺАТАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

Кабанскын районой түб һууринай соёлой байшан соо «Эм домто ургамалнууд тухай хөөрэлдөөн» гэһэн үдэшэ үнгэргэгдэбэ. Энэ үдэшые районой библиотекын хүдэлмэрилэгшэд эмхидхээ юм. Библиотекарь Т. Суранова энэ үдэшые нээхэдээ, ургамалнууд тухай һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэбэ. 21 мянган ургамалһаа оройдоол 2.5 мянганиинь арадай медицинэдэ хэрэглэгдэдэг байна.

Удаань 7-дохи аптекын фармацевт И. Рычкова үгэ хэлэбэ. Тэрэ эм домто ургамалнуудые яажа тодорхойлхоб, хайшан гэжэ суглуулхаб, зүбөөр хатаахын, хадагалхын тула ямар эрилтэнүүдые дүүргэхэб гэжэ ойлгосотой һайнаар хөөрэжэ үгөө.

Огородой болон саадай эдеэгээр хайшан гэжэ эм дом гэртээ хэхэб гэһэн зүбшөөл заабаринуудаар суглараашад ехэ һонирхоһон байна.

Гадна фармацевт олон үбшэнүүдые аргалха, һэргылхэ туд бүриин массаж харуулхадаа, олоной анхарал баһа татаһан байна.

Библиотекын хүдэлмэришэд хүн зондо ашаг туһатай иимэ хөөрэлдөөнүүдые саг үргэлжэ үнгэргэжэ байхаар хараална. Медицинын болон фармакологиин мэргэжэлтэд иимэ уулзалгануудта баһал дуратайгаар хабаадаха байһанаа мэдүүлээ.

Б. БАЯСХАЛАНОВ.

Танай гуйлтаар

АЮУР, ГЭСЭР, АРЮУНА...

«Хүндэтэ редакци! Хүбүүнэй ямар буряад нэрэ мүнөө жэлдэ дэлгэрэнхэйб! Түрэлхид нарай үхибүүндээ олонхи ушарта ямар нэрэ үгэнэ гээшэб гээд намда харюусыт.
Е. Хантаева, Улаан-Үдэ».

Лубсан-Нима, Сэрэн-Дулма, Доржо, Димид, Ханда... Ямар удха түгэлдэр нэрэнүүд бэ! Түбэдһөө оршуулгань хэды һайханаар зэдэлнэб! Дуулыт даа: Лубсан-Нима — нарата һайн ухаан, Сэрэн-Дулма — ута наһатай Дара эхэ, Доржо—алмаз, Димид—хирэгүй, Ханда—тэнгэреэр дүүлигшэ... Гэбэшье олон нэрэнүүднэй, илангаяа дабхар нэрэнүүд, мүнөө үедэ орхигдожо байнхай, шэнэ нэрэнүүд мүндэлнэ гээд районуудай ЗАГС-нуудай дэбтэрнүүд гэршэлнэ.

Улаан-Үдын Советскэ райондо мүнөө жэлдэ Оюна, Туяна, Амгалан, Чингис, Баярнууд олошороо. Ород нэрэ шэлэхэдээ, түрэлхид олонхи ушарта басагадые Наташа, Кристина, Настя, Дарья, хүбүүдые Дмитрий, Александр, Роман, Игорь гээд нэрлэнэ. Октябрьска райондо мүнөө жэлдэ Баяр, Гэсэр, Аюр, Арюунанууд олоор мүндэлөө. Железнодорожно район соо Анчик, Эрдэм, Аюр, Жаргал, Доржо, Саяна, Эржена, Баярма, Дарима гээд үхибүүдээ олохон түрэлхид нэрлэһэн байна.

— Үшөө гурба-дүрбэн жэлэй саада тээ буряад яһанай түрэлхид үхибүүндээ нэрэ шэлэхэдээ, олонхи ушартань ородоор нэрлэдэг бэлэй. Харин мүнөө байдал хубилжо, буряад нэрэнүүд һэргээгдэжэ эхилээ гэхэдэ, алдуу болохогүй. Өөрын онсо удхатай, арадайнгаа нэрэнүүдые үхибүүдтээ үгэхэ гэһэн түрэлхидэй эрмэлзэлые би үдэр бүри мэдэрэгшэб. Наратай болоһон залуу түрэлхид ЗАГС-да ерээд, буряад нэрэнүүдэй каталог ходо эринэ, — гэжэ Железнодорожно районой ЗАГС-ын инспектор А. С. Петрова хөөрэбэ.

Хэжэнгын райЗАГС-һаа иимэ мэдээсэл абаабди: «1988 онһоо хойшо эндэмнай Дарима, Эржена, Сэлмэг, Соёл, Баатар, Арюунанууд олоор мүндэлөө. Харин иимэ нэрэнүүд—Мэксэр, Цэдэб, Бадма, Гэсэр—угаа үсөөн дайралдана».

И. ГОМБОИН бэлдэбэ.

ТҮРҮҮШЫНХИЕЭ ҮНГЭРГЭГДЭБЭ

Манай хотодо түрүүшынхиеэ видеомагнитофонуудай худалдаа наймаанай выставкэ-аукцион үнгэргэгдэбэ. Энэ аукцион «Текстильщик» гэжэ соёлой байшан соо үнгэргэгдөө.

Совет-Урда Корейн хамтын үйлэдбэриин «Самсунг» гэһэн видеомагнитофон тус аукциондо табигдаһан юм. Аукцион эмхидхэгшэд соносхол болон рекламануудаа муугаар үгөө гү, али видеомагнитофон худалдажа абаха дуратайшуул үгы юм гү, юрэдөө, хүн зон ехэ үсөөн байгаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

«Самсунг» видеомагнитофоной эхин сэн 4 мянган түхэригтэ байба. Удаань 4100 түхэриг, 4200 түхэриг мүнгэнэй тоо нэрлэгдээд, энээн дээрээ тогтошоо һэн. Видеомагнитофон абаха дуратай оройдоол хоёр хүн байгаа. Тиигэжэ түрүүшын видеомагнитофон 4200 түхэриг мүнгөөр худалдагдаһан юм. Энээнийе бэеэ нэрлэхэ дурагүй урда зүгэй (Кавказай) хүн худалдажа абаба.

Аукцион эмхидхэгшэд тэрэниие эгээл түрүүлэн видеомагнитофон худалдажа абаһантайнь дашарамдуулан амаршалаад, үшөө үнэтэ бэлэгээр урмашуулба.

Хоёрдохи видеомагнитофон мүн лэ 4200 түхэриг мүнгөөр худалдагдаа һэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Видеомагнитофон. 2. Аукционой үедэ.

Б. ЦЫРЕМПИЛОН.

Д. АЛТАЕВАЙ фотонууд.

УЛАСХООРОНДЫН ШЭНЖЭЛГЭ

АФГАНИСТАН: ТЭМСЭЛ ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

— Үдэр бүри шахуу хүнэй шуһа адхуулжа, алажа, хюдажа байгшадые агуухэ Аллах хэһээхэеэ яаха гээшэб,— гээд намтай хөөрэлдэхэдөө, Мулла Абдул Кадыр голхоронгёор мэдүүлнэ. Кабул хотодохи ТАСС-ай отделениһээ холо бэшэ оршодог багахан һүмын дэргэдэ бидэ тэрээнтэй уулзаа бэлэйбди. Хөөрэлдэһөөр байтарнай, манһаа тээ саана нэрьешэбэ. Буһалгаа үүдхэгшэд энэ һүмэ руу ракетэ табиһан байба бшуу. Талаан болоҗо, эндэ хэншье гэмтээгүй.

Энэ һарын эхинһээ хойшо ракетэнүүдэй тэһэрэлгэһээ хэдэн зуун хүн гэмтэһэн, жара гаран хүн алуулһан байна. Буһалгаа үүдхэгшэд ракетэнүүдые табихадаа, дэлгүүрнүүдэй талмайе, хүн зоной олоороо суглардаг үйлсэнүүдые сагаалса болгодог байна.

Кабул болон афган бусад томо хотонууд хүндэ хүшэр байдалда оронхой. Сэрэгэй талаар абажа харабал, орон доторхи зүришэлдөөшэ хүсэнүүдэй алинииньшье илалта түйлэхэ аргагүй юм. Ушар юуб гэхэдэ, нүгөөдэеэ диилэхэ хүсэн болон бусад арга боломжонууд хэндэньшье үгы ха юм. Правительствын сэрэгүүд провинцинуудай захиргаанай түбүүдые гартаа барижа байдаг. Холын нютагуудта тэдэнэр балай үзэгдэдэггүй. Моджахедүүдэй эндэ эдэбхижээ һаань лэ ерэжэ, тэдэниие нюмгоруулдаг юм. Тиимэһээ Пешаварта хороһон зүришэлдөөтэ хүсэнүүдые толгойлогшод ороной түб хотые, бусад городуудые ракетээр буудаха захиралта үгэнэ бшуу. Тиин тэдэнэр өөрыгөө сэрэгэй болон политическэ хүсэн гээшэбди гэжэ харуулхые оролдоно ха юм. Эдэ хүсэнүүдтэ баруунай болон зүүнэй гүрэнүүд ... тангаар тон ехэ туһаламжа үзүүлнэ, ... танай газар дайдые хэрэглэн, буу ... гээр хангана. Гадна Пешаварта хоро... наркотигуудые худалдадаг байна.

Гэбэшье үзүүлэгдэжэ байһан туһа... хэзээ нэгэтэ болюулагдахал юм бэз... мэ гэхэээр политическэ ба сэрэгэй ... тануудые түйлажа шадахагүйшүүлые ... тангаар, буу зэбсэгээр хангахаа ... мнай гээд США-гай ЦРУ, Пакистанай ... миин тагнуулай орган болохо Айзэ-... надаг болонхой. Баруунай туһаламж... жа байгшад шадалаараа оролдохол ... тай болоно бшуу. Һаяхан тэдэнэр Ург... Таринкат провинциин түб хотые ... гэжэ мэдүүлээ юм. Теэд эндэ ... пуштунуудай ба хазарейцэнүүдэй хоор... ехэ тэмсэл болоҗо байнхай. Тэдэжэ... тагайнгаа баялигые хоорондоо ... ядашанхай юм. Пешаварта хоро... энэ мэдүүлгэ баруунай гүрэнүүдэй ... лэгшэдые балайшье баярлуулбагүй, ... нэй түлөө мүнгэ тэнгэ ехээр үгэх... гаашье тэдэнэр мэдүүлбэгүй.

Тиимэһээ моджахедүүдэй удамаршал... мо томо хотонуудые, нэн түрүүн Каб... ракетэнүүдээр буудаха зорилго таб... юм. Афганистанай түб хотые үнэһэн... рог болгохоб гээд Афганистанай ж... пертиие хүтэлбэрилэгшэ Хекматиар ... юм. Тиихын тула Кабул шадархи райо... та 40 мянган ракетэ, буу зэбсэг ... 700 автомашина ябуулагдаа. юм гээд ... дүүлһэн байна. Моджахедууд нёдон... тэһэн сохилтын хүсые мэртээл ... Энэшье удаа тэдэнэртэ шанга гэ... хилто үгтэхэ байһаниинь дамжаггүй.

ХҮНДЭ ХҮШЭР БАЙДАЛДА

— Ирак солдадууд партизануудһаа айна. Сэрэгэй объектдэ гү, али бүлэг солдадуудта дүтэлхөө һанаа һаашни, сэрэгшэд түргэхэн лэ буугаа урдаһаашни залаха. Гэхтэ добтолжо болохо гээд тэдэнэр айдаг ааб даа,— гэжэ ирак булимтарагшадта эсэргүү тэмсэлдэ бодогшодой нэгэн хөөрэнэ. Тэрэ гэр бүлынхидтэеэ уулзахаяа Египедтэ хэдэн үдэрөөр ерээ юм. Тэрэнэй хэлэһэнэй ёһоор, Кувейт оронииe эзэмдэгшэдтэй тэмсэлдэ бодогшод ехэл хүндэ хүшэр эрхэ байдалда сэрэглэнэд. Гэбэшье тэдэниие дэмжэгшэд үдэрһөө үдэртэ олошорно.

Мүнөө үедэ Кувейдэй экономико ехэл хүндэ хүшэр байдалда оронхой. Ороной олохон районуудта эдеэ хоол, эм дом хубаарилха хэрэгые эрхэтэдэй комитедүүд эрхилнэ.

Ороной түб хотодо ирак солдадууд бүрин эрхэтэ эзэд болонхой. Хүн зониие тэдэнэр айлгана, һүрдөөнэ, дээрмэдэлгэ хэнэ. Кувейтһээ һаяхан бусажа ерэһэн Египедэй врачнууд Каир хотодо үнгэргэгдэһэн, пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, хотын больницые ирак сэрэгшэдэй яажа хиналта доро абаһан тухай тогтоһон байха юм. Түрүүшээр сэрэгшэд больницын үнэтэй, сэнтэй түхеэрэлгэнүүдые нэгэ газарта суглуулһан, хожомынь Багдад хото руу эльгээһэн байна. Больницада эмшэлүүлжэ байһан хүнүүдтэ ирак сэрэгшэд хатуу хэрзэгыгээр хандаа, үхибүүдые, эхэнэрнүүдые газаа хаяа, наһатай хүнүүдэй эмшэлүүлжэ байһан больницада казарма түхеэрээ юм. Эмшэлэлгэдэ байһан үбгэд, хүгшэд тухай һураг суу мүнөөшье болотор үгы...

Ирак эзэмдэгшэдэй урдаһаа ябуулагдажа байһан тэмсэлые Кувейдэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй верховно командовани хүтэлбэрилдэг юм. Тэрэ Саудовска Аравида байрладаг. Партизануудай олонхинь ... ва сэрэгшэд гү, али албанһаа таб... байгшад болоно. Тэдэнэр буу зэб... дутаалдана. Тиимэһээ буу зэбсэгүүд... сэрэгшэдһээл буляан абаха хэрэгтэй... но бшуу.

Кувейтдэ оруулагдаад байһан 150 м... ирак сэрэгшэд хилые бүхы зайдань ... жа шадахагүй байна. Юуб гэхэдэ, ир... рэгшэд Кувейдэй баруун-урдахи зү... татагданхай ха юм. Тиимэһээ партиз... ядамаггүйгөөр хилэ дабадаг байна ...

— Ирагай сэрэгүүдые балай тиим... сэтэйшье гэжэ тоолодоггүйбди. Тус... үдэрнүүдтэ 30—40 солдадуудые ут... бэлэйбди,— мүнөө 70-да хүргэн... Ирак сэрэгшэдэй зоригынь хараа... мохонхой. Албаяа орхижо, тэрьеда... шье бии болонхой. Тэдэниинь бид... доаска Арави руу эльгээнэбди,— ... эзэмдэгшэдэй урдаһаа тэмсэлдэ бод... майор Сам хөөрэнэ.—Һүүлэй хоёр ... туршада 418 дахин добтолго хээбди ... дэгшэдэй мянга гаран сэрэгшэдые ... һон байхабди.

Палестин зарим эмхинүүдэй бо... ирак эзэмдэгшэдые дэмжэжэ, Кувейд... зэр дайда дээрэ хэгдэжэ байһан ... үйлэ хэрэгүүдтэ оролсоһон бай... Ирагай командованиин захиралта ... жэ, тэдэнэр ороной олохон район... хинана, харин тиихэдэ ирак сэрэгш... доаска Аравиин хилэ шадархи, мүн ... тегическэ шухала объектнүүд дээрэ ... далые хинана бшуу. Эрхэ сүлөөгэй... лөө тэмсэдэг палестинынхидые Ку... арад ходоо дэмжэдэг юм. Харин ... тин зарим боевигүүдэй ашые ар... эрид буруушаана.

ГРЕЦИ: ТҮГШҮҮРИЛТЭЙ НАМАР

Һүүлэй гурбан неделиин туршада Афины хотодо буһалгаанууд үргэлжэлһөөр лэ байба. Харгы дээгүүр хэдэн олон автомобильнууд зогсошонхой, захиргаанай байшангуудта, байрын гэрнүүдтэ гэлгүй, үйлсэнүүдтэ бог шорой...

Гүрэнэй ба үмсын предприятинуудай эмхинүүдэй хүдэлмэришэд алба хаагшад, электригүүд, почтын, банкын хүдэлмэрилэгшэд, жолоошод буһалгаанда хабаадаа юм. Греци ба бусад гүрэнүүдэй хоорондохи телефонно, телекснэ холбоошные таһалдаһан байна.

Афинын муниципалитедтэ түлэгдэхэ мүнгэ тэнгэ абахын тула финансын министр Иоаннис Палеокрассасай банкда ерэхэдэ, тэрэниие пикетчигүүд табибагүй. Буһалгаанда гарагшадай ба полициинхидэй хоорондо ноншалдаанай болоходо, Палеокрассас түргэн зайлаха ушартай болобо...

Дайнай һүүлэй жэлнүүдһээ иимэ ехэ буһалгаанууд Грецидэ үзэгдөөгүй юм. Эдэ буһалгаануудые Грециин профсоюзуудай нэгэдэл (ВКТГ) эмхидхэһэн байна.

Байгша оной апрель һарада засаглал... консервативна «Шэнэ демократи» ... экономическэ программые профс... шүүмжэлһэн, тэрэнэй урдаһаа тэмсэ... шэ. Орон дотор эд бараанай үнэ с... мэнэ, гүрэнэй секторые хубиин бол... ажалгүйшүүл олошорно. Правительс... циальна талаар хүгжэлтэдэ анхарал... дуулаагүй байха юм. Харин энэ ... гаргаашье бага болгохо тухай хуули... ект дурадхагдаһан байна бшуу. Тии... эдэ буһалгаанууд эхилээ гээшэ. Х... Константинос Мицотакисай толгойл... һан правительствые буулгаха эрил... һэн байна. Оруулагдаһан хуулиин ... тые дэмжэхэ ёһоороо дэмжэхэб гэ... вительствые толгойлогшо мэдүүл... Тиимэһээ правительствашье, профс... шье сухариха һэдэлгэ хэнэгүй. Орон... түгшүүрилтэй байдал тохёолдонхой...

Ю. ТЫССОВ...
А. ЕЛИСТР...
И. СЫ...

БАРИЛДААШАНАЙ ЭРМЭЛЗЭЛ

СПОРТ

1970-аад онуудай үеэр манай округой нютаг нютагһаа хэдэн олон эдир хүбүүд Ага тосхондо сугларжа, барилдаанай олбог дээрэ мүрысэдэг бэлэй. Хүнхэр нютагай Владимир Цэдашиев 48—52 килограммай шэгнүүрнүүдтэ барилдахадаа, заатагүй шангай һууринуудай нэгые эзэлдэг һэн. Үсэд нэтэрүү, шамбай шуран энэ хүбүүн барилдаанай дүрэдэ тиимэшье һайнаар һураагүйшье һаа, нүхэдөө олонхи ушарта шүүжэл гарадаг байһан гээшэ.

Манай округой мэдээжэ барилдаашан ябаһан Гуродарма Цэдашиев ахынгаа барилдахыень нэгэнтэ бэшэ хабархан хараһан Володя тэрээнһээ ёһотой жэшээ абаһан гэхэдэ, алдуу болохогүй. Гадна Ага нютагай барилдаанай ветеран Доржо Далаев нагасынь толотомо илалтанууд тэрэнэй барилдаашан болохо хэрэгтэнь тон ехээр нүлөөлөө.

Зүгөөр һанаһандаа хүрэхэ, һарбайһанаа абаха гээшэ Володидо тиимэшье бэлэн байгаагүй. Тэрэ Улаан-Үдэ ошожо, Буряадай хүдөө ажахын институтда һуража эхилхэдээ, барилдаанай орёо нюусануудтай танилсаһан байна. Залуу хүбүүн институдай агрофакта тусхай мэргэжэл шудалхын хажуугаар сүлөөтэй сагтаа суута барилдаашан, бэрхэ тренер Виктор Васильевич Баймеевэй ударидалга доро дүрэ буляалдаанай барилдаанай орёо нюусануудта һуража эхилээ һэн.

Гэхэтэй хамта Владимир Цэдашиев институдаа дүүргэтэрээ барилдаагаар СССР-эй спортын мастерай нормо дүүргэхэ гэһэн бэлэн бэшэхэн зорилго урдаа табиһан юм. Тиимэһээ тэрэ тренерэй заабаринуудые ухаандаа тон бүхөөр хадуухые оролдоо. Барилдаанай дүрэдэ һурахын хажуугаар, мүн өөрынгөө бэеын тамирые хүдэржүүлхые оролдодог байгаа. Тиимэһээ штанг үргэдэг. хэдэн километр зайда гүйдэг һэн.

Хэрбээ Владимир Цэдашиев 1970-аад онуудай үеэр округой районой мүрысөөнүүдтэ илалта түйладаг, шангай һууринуудые эзэлдэг байһан һаа, харин институдта һураха үедөө Буряадай республикын, Аласдурна зүгэй зонын түрүү һууриин түлөө мүрысөөнүүдтэ илалта түйлаһан намтартай. 1976 оной намар Улаан-Үдэ хотодо ВЛКСМ-эй Буряадай обкомой шанда хүртэхын түлөө мүрысөөн үнгэргэгдөө һэн. Владимир Цэдашиевай мүрысэһэн 57 килограммай шэгнүүртэ хори гаран бүхэшүүл, тэрэ тоодо СССР-эй спортын хэдэн мастернууд байба.

Гэбэшье тиихэдэ нэгэдэхи разрядтай Владимир Цэдашиев эдээндэ мүхөөгөө үгтөөгүй. Тиигэжэ хэдэн толотомо илалтануудые түйлаһанай эсэстэ Владимир түгэсхэлэй мүрысөөндэ СССР-эй спортын мастер Мүнхэжаргал Цыдыпоатэй уулзаба. Володя орон доторой болон бусад ехэнүүд мүрысөөнүүдтэ илалта түйлаһан Цыдыповһээ тиимэшье ехээр айгаагүй. Харин тэрэ дүршэлтэй барилдаашантай бодолтойгоор барилдажа, энэ уулзалгаяа шүүһэн байха юм.

Владимир Цэдашиев мартагдашагүй энэ уулзалгаһаа хойшо Буряадай АССР-эй чемпионой нэрэ зэргэдэ үшөө зургаа дахин хүртэһэн гээшэ. Харин СССР-эй спортын мастерай нормо Белоруссиин Гродно хотодо дүүргэһэн намтартай. Эндэ жэл бүхэндэ Советскэ Союзай Герой генерал Д. Карбышевай дурасхаалта шанда хүртэхын түлөө бүхэсоюзна мүрысөөн үнгэргэгдэдэг.

Манай үргэн дэлгэр Эхэ ороной хото городуудһаа ерэһэн бэлигтэй бэрхэ хори гаран барилдаашад сооһоо манай нютагай хүбүүн шангай гурбадахи һуури эзэлжэ, урдаа табиһан гол зорилгоёо дүүргэһэн гээшэ. Энэ амжалтань залуу барилдаашаниие шэнэ амжалтануудта элсүүлбэ. Нилээд олохон жэлэй туршада Владимир Цэдашиев Буряадай АССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оролсон ябаа.

КПСС-эй ЦК-гай «Сельская жизнь» газетын шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын мүрысөөн жэл бүри Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэдэг. Барилдаашадай энэ ехэ тэмсээндэ манай ороной Союзна республикануудай спортсменүүдһээ гадна Монголой, Румыниин, Польшын, Афганистанай, Болгариин бүхэшүүл хабаадалсадаг. Владимир Цэдашиев эдэнтэй нэгэнтэ бэшэ мүрысэһэн юм. 1980 оной апрель һарада үнгэргэгдэһэн иимэ мүрысөөндэ Владимир хабаадалсахадаа, яһала ехэ амжалта түйлаа һэн. Цэдашиев 62 килограммай шэгнүүртэ барилдахадаа, бүхы уулзалгануудаа шүүгээд, түгэсхэлэй мүрысөөндэ Харьков хотын Аветянтай уулзаа һэн. Манай бүхэ нүгөөдэеэ 9:4 гэһэн тоотойгоор шүүжэ ябатараа, һанаагаа амараа юм гү, али яагаа юм, бү мэдэе, тулалдаанай дүүрэтэр оройдоол 25 секундын үлөөд байхада диилдэшөө һэн. Теэд иимэ ехэ мүрысөөндэ хоердохи һуури эзэлхэ гээшэ эрхим дүн ааб даа.

Удаань СССР-эй спортын мастер Владимир Цэдашиев «Трудовые резервы» бүлгэмэй Россин болон Түбэй Соведэй түрүү һууриин түлөө мүрысөөнүүдтэ илажа гараа.

Жэл бүхэндэ февраль һарын хорёодоор манай округто Советскэ Союзай Герой Базар Ринчиногой дурасхаалта шанда хүртэхын түлөө дүрэ буляалдаата барилдаагаар мүрысөөн үнгэргэгдэдэг. Владимир Цэдашиев анхан залуудаа энэл мүрысөөндэ хабаадалсажа, барилдаашан нэрээ нэрлүүлһэн хадаа мэдээжэ спортсмен болоодшье ябахадаа, нютагаа ерэжэ энэ мүрысөө эмхидхэлсэдэг, өөрөөшье хабаадалсадаг. Иимэ мүрысөөнэй Дулдаргада болон Могойтодо үнгэргэгдэхэдэнь, тэрэ удаа дараалуулан илалта түйлаа һэн.

Владимир Цэдашиев ерминин Шэтын спортивна клубай Улаан-Үдэ хотодо алба хэдэг эдир бүхэшүүлые барилдаанай дүрэдэ нэгэ үе һургаа һэн. Тиимэһээ тэрэ бэлиг түгэлдэр тренер болоҗо ябаһанаа гэршэлээ һэн. Тэрэнэй хүмүүжүүлһэн хэдэн бэрхэшүүл зонын болон республиканска мүрысөөнүүдтэ шалгараа.

— Манай Ага нютаг хэр угһаа хойшо барилдааша хүбүүдээрээ суурхадаг байһан гээшэ. Оройдоол һүүлэй арбаад жэлэй хугасаа соо Агаһаамнай СССР-эй спортын хорёод гаран мастернууд урган гараа. Харин Догой нютагай бэлигтэй барилдаашан Мүнхэжаргал Цыдыпов уласхоорондын классай спортын мастер болонхой. Тиимэһээ хойшодоо энэ һайн заншалаа үргэлжэлүүлхын түлөө бидэ бэлигтэй залуу барилдаашадые олоор бэлдэхые оролдохо болонобди,—гэжэ Владимир Цэдашиев манда хөөрөө һэн.

Бидэ барилдаашанай энэ хэлэгшэдэнь батаар этигэнэбди. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй хэлэһэн үгэ хэрэг хоёрынь хододоол бэелүүлэгдэдэг.

Владимир Цэдашиев түрэл нютагтаа сельскэ Соведэй түрүүлэгшээр ажаллаа. Урда тээнь Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой агрономоор ажаллахынгаа хажуугаар, нютагайнгаа олониитын хэрэгтэ эдэбхитэй хабаадалсадаг һэн. Соёлой, спортивна хэмжээ ябуулганuудта хүнүүдые олоор хабаадалсуулхые оролдодог. Гадна заалгагдаһан ажалдаашье шударгы бэрхэ юм. Анхан спорт һайнаар шудалһаниинь Владимир Цэдашиевта эдэ бүгэдэ ажалаа урагшатай бэелүүлхэ хэрэгтэнь туһална.

Б. ГАРМАЖАПОВ,
манай корр.

ПРАВДА БУРЯТИИ мүнөөдэрэй номерто

Советскэ Союзай Коммунис партиин программын проектые бэлдэхэ КПСС-эй XXVIII съездын комиссиин Советскэ Союзай коммунистнуудта, эрхэтэдтэ хандалга газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаһанай нээлтэ дээрэ тунхаглагдаба.

«Экономическа реформо бэелүүлхэ үедэ арадай депутадуудай Советүүдэй ба гүйсэдхэхэ зургаануудай хоорондохи харилсаанууд тухай» Россин Совет Федеративна Социалис Республикын Хуули, «Экономическа реформо бэелүүлхэ үедэ арадай депутадуудай Советүүдэй ба гүйсэдхэхэ ... дай хоорондохи ... тухай» РСФСР-эй Ху... сэндэнь оруулха тух... эй Верховно Соведэй ... номерой нэгэдэхи ... олоной анхаралда ...

«Үсэгэлдэрэй газ... да ямар үрэтэйб!» ... шагтай шүүмжэлхы ... денци номерто бай...

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—«Визит к Минотавру»—5 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи, 2-дохи сери. 12.00—Мультфильмнүүд. 12.35— «Хүхюун стартнууд». 13.20— Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 13.30—Время. 14.10— Хүүгэдтэ дамжуулга. 15.10— Футболой шэнжэлэл. 15.40—Баримтата фильм. 16.45—«Вызываем кинолога с собакой»— баримтата фильм. 17.15—«Встреча с «Магией»— концерт очерк. 17.45— Мультфильм. 18.00— Амар сайн, хүгжэм! 19.00—«ТелеЭКО»— журнал. 19.30— Время. 20.00 — Третьяковско галерейн выставкэ тухай. 20.30— Мультфильм. 20.50—«Визит к Минотавру»— 5 серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 22.00— Время. 22.30— Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.40— Шатараар дэлхэйн чемпионадта. 22.55—«Делегатскаархи музей». 23.30 — Литературно-уран һайханай «Үгэ» программа. 01.30— Шэнэ һонинной албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15, 10.25—«Красавчик Джек» гэһэн дамжуулга. 9.35, 10.45— Оршон тойронхи дэлхэймнай. 9.55, 11.05 — Француз хэлэн. 11.35, 12.35 — Географи. 7-дохи класс. 12.05 —«Манай саад». 13.05—«Лето было только день»— уран һайханай фильм. 14.20— Ритмическэ гимнастика. 14.50—«Люди на болоте. Полесская хроника»—8 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. «На рос... станях». УЛААН-ҮДЭ. Баримтата фильм. ... Сибирь»— киножурна... «Танай бэшэгүүдээр» ... Байгал. 19.05—«Бури... газетын 70 жэлэй ... лан. 18.50—Байгал ... 20.05—«Байгалай ... зар дээрэ». 20.50— ... нууд. МОСКВА. 21... лан нойрсогты, ... 21.15—«Бидэ ба эхэ... һэн циклһээ. 21.5... шэдтэ хүгжэм тухай ... СССР-эй Верховно ... сесси дээрэ. 23.4... Верховно Соведэй ... дневник. 00.40— ... —фильм-балет. 01.1... гээр СССР-эй чемп... намо» (Москва)—«Се...

Редактор
Р. Б. ГАРМ...

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79 п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45
Заказ № 238.